

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MANAGEMENT KOPER

2011

DIPLOMSKA NALOGA

DIPLOMSKA NALOGA

GREGOR VOZLIČ

GREGOR VOZLIČ

KOPER, 2011

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MANAGEMENT KOPER

Diplomska naloga

VPLIV RECESIJE NA MEDNARODNO
POSLOVANJE – ŠTUDIJA PRIMERA

Gregor Vozlič

Koper, 2011

Mentor: izr. prof. dr. Dragan Kesič

POVZETEK

Diplomska naloga raziskuje, vpliv globalne ekonomske krize na mednarodno poslovanje v svetu in Sloveniji. Rezultati analize v diplomski nalogi so pokazali, da svet in predvsem Slovenija nista bila pripravljena na recesijo. Za omilitev te krize je bilo pomembno, kako so bila podjetja in države pripravljene nanjo ter kako so se nanjo proaktivno odzivale. Slovenska vlada je prepozno sprejela ukrepe za blažitev recesije in spodbuditev gospodarskega okolja. V nalogi sem raziskal tudi, na kakšen način je globalna kriza vplivala na slovenski gospodarski prostor ter kako so se slovenska podjetja prilagodila nanjo. V empiričnem delu sem opravil intervju z vodilnim v slovenskem podjetju Etol, d. d., ki večino svojih izdelkov izvozi na mednarodne trge. Podjetje je z različnimi poslovnimi ukrepi uspelo omiliti vplive svetovne krize in nadaljuje z izvajanjem strategije internacionalizacije svojega poslovanja. Ugotovil sem, da je podjetje uspešno prebrodilo krizo in utrdilo svojo strateško pozicijo na svetovnih trgih.

Ključne besede: recesija, mednarodno poslovanje, globalno gospodarsko okolje, Etol, d. d., slovensko gospodarsko okolje

SUMMARY

The diploma thesis explores what impact had the global economic crisis on international business in Slovenia and worldwide. Results of the analysis showed that the world and particularly Slovenia was not prepared for recession. To mitigate this crisis, it was important how the companies and the countries prepared for it and how they respond to it proactively. Slovenian Government has adopted measures too late to mitigate the recession and boost economic environment. I also explored how the global crisis affected the Slovenian economic space and how the Slovenian companies adjusted to crisis. In the empirical part I made an interview with the CEO of Slovenian company Etol, which majority of its products are exported to international markets. I was using the interview to obtain qualitative data.

Key words: recession, the international business, global economic environment, Etol, Slovenian economic environment

UDK: 399.9:338.124.2(043.2)

VSEBINA

1	Uvod	1
1.1	Opredelitev in opis problema.....	1
1.2	Namen, cilji in osnovne trditve.....	2
1.2.1	Namen.....	2
1.2.2	Cilji.....	2
1.2.3	Trditve.....	3
1.3	Metode raziskovanja.....	3
1.4	Predpostavke in omejitve.....	4
1.4.1	Predpostavke.....	4
1.4.2	Omejitve.....	4
2	Globalizacija	5
2.1	Nastanek podjetij in razvoj globalizacije.....	5
2.2	Pozicija držav v svetu glede na ekonomsko moč.....	5
2.3	Razmerja moči v recesiji in hitro rastoči trgi.....	6
3	Mednarodno poslovanje	12
3.1	Učinki recesije na mednarodno poslovanje.....	13
3.1.1	Mednarodno poslovanje pred gospodarsko krizo.....	13
3.1.2	Mednarodno poslovanje v času gospodarske krize.....	14
3.1.3	Gospodarsko stanje v minulem letu.....	15
4	Recesija	18
4.1	Znaki krize.....	18
4.2	Razširitev finančne krize po svetu in učinki na mednarodno poslovanje.....	19
4.3	Učinki krize na različne gospodarske regije sveta.....	22
4.4	Reševanje krize.....	22
5	Slovenija in recesija	25
5.1	Domače gospodarstvo in BDP.....	25
5.1.1	Slovenija pred gospodarsko krizo.....	25
5.1.2	Slovenija v času gospodarske krize.....	26
5.2	Recesija in kako iz nje.....	28
5.3	Investicije.....	29
5.4	Mednarodno poslovanje Slovenije.....	30
6	Preučevanje poslovanja podjetja	35
6.1	Predstavitvev podjetja Etol, d. d.	35
6.2	Tržišča Skupine Etol skozi leta.....	36
6.3	Poslovanje podjetja pred gospodarsko krizo.....	37
6.4	Podjetje v času gospodarske krize.....	39
6.5	Odziv podjetja na gospodarsko krizo.....	42
6.6	Ukrepi podjetja za obvladovanje gospodarske krize.....	45
6.7	Intervju z zaposlenim in strateško poslovanje podjetja v bodoče.....	48

7 Sklep.....	51
Literatura.....	55
Viri.....	55

SLIKE

Slika 1: Pregled držav po ustvarjenem BDP-ju 2010.....	6
Slika 2: Prikaz držav z najhitrejšo rastjo BDP-ja v letu 2010.....	10
Slika 3: Delež trgov v letu 2007.....	37
Slika 4: Delež trgov v letu 2008.....	39
Slika 5: Delež trgov v letu 2010.....	42

PREGLEDNICE

Preglednica 1: Bruto domači proizvod po svetu v letu 2010 (merjen po metodi PPP).....	6
Preglednica 2: Države, ki bodo predvidoma v letih 2010–2015 dosegale najvišje stopnje rasti BDP-ja.....	8
Preglednica 3: Preglednica najhitreje rastočih trgov na svetu.....	9
Preglednica 4: Pregled rasti petih najhitreje razvijajočih se držav v Aziji.....	10
Preglednica 5: Pregled rasti petih najhitreje razvijajočih se držav v Srednji Ameriki.....	10
Preglednica 6: Pregled rasti petih najhitreje razvijajočih se držav v Južni Ameriki.....	11
Preglednica 7: Pregled rasti petih najhitreje razvijajočih se držav v Podсахarski Afriki.....	11
Preglednica 8: Pregled rasti petih najhitreje razvijajočih se držav v Evropi.....	11
Preglednica 9: Pregled rasti petih najhitreje razvijajočih se držav v Srednji Aziji.....	11
Preglednica 10: Pregled rasti petih najhitreje razvijajočih se držav na Bližnjem vzhodu ter severni Afriki.....	12
Preglednica 11: Pregled rasti petih najhitreje razvijajočih se držav v Oceaniji.....	12
Preglednica 12: Izvoz Slovenije po proizvodih v obdobju 2000–2009, najpomembnejši proizvodi.....	31
Preglednica 13: Uvoz Slovenije po proizvodih v obdobju 2000–2009, najpomembnejši proizvodi.....	32
Preglednica 14: Struktura družb v Sloveniji glede na velikost družb in glede na delež ustvarjenih čistih prihodkov od prodaje na tujem trgu v obdobju 2007–2009.....	33
Preglednica 15: Svetovna gospodarstva za katere so v obdobju 2011–2015 predvidene najvišje gospodarske rasti in so zanimiva za slovensko gospodarstvo.....	34
Preglednica 16: Primerjava izvoznih trgov podjetja Etol d. d. skozi leta.....	36

KRAJŠAVE

ASEAN	Združenje držav jugovzhodne Azije
EU	Evropska unija
BDP	bruto domači proizvod
EUR	evro – denarna enota evropskega območja
BRIC	skupina hitrorastočih trgov držav Brazilije, Rusije, Indije ter Kitajske
ZDA	Združene države Amerike

1 UVOD

1.1 Opredelitev in opis problema

V prejšnjem stoletju so se podjetja osredotočala na ustvarjanje dobička in tehnološki razvoj. V zgodnjih 50-ih letih 20. stoletja je zaradi hitrega tehnološkega razvoja ter spreminjanja tehnologij podjetje pridelovalo oziroma izdelovalo več, kot pa je lahko prodalo na domačem trgu. Zapustilo je domači trg in začelo prodajati svoje izdelke ali storitve v širnem svetu. Tako se je podjetje začelo širiti. Z razvojem tehnologij ter izpopolnitvijo sredstev prevoza so razdalje postajale vse manjše, kar je pripomoglo k vse večji globalizaciji sveta. »Tako internacionalizacija kot globalizacija sta danes soodvisno povezani, saj omogoča globalizacija rast internacionalizacije podjetja in obratno.« (Makovec Brenčič et al. 2006, 17) Podjetja so želela ustvarjati čim večji dobiček, imela so visoko raven tehnologije in tako se je začelo vedno več podjetij odločati za vstop na tuje trge, kar je pripomoglo k hitri gospodarski rasti sveta. Svet je s tem postajal vse manjši. »Globalizacija (pa tudi liberalizacija svetovne trgovine) namreč omogoča, da podjetja iščejo svoje vire preko meja, širijo svojo proizvodnjo preko meja ter razvijajo trženjske strategije na različnih trgih.« (Makovec Brenčič et al. 2006, 18) Mednarodno poslovanje pa je postajalo ključni dejavnik uspešnih podjetij in je bilo eno od ključnih poti k uspešnemu delovanju in poslovanju podjetja. Posledica tega je bila izjemna gospodarska rast podjetij in nekaterih držav, tako imenovanih gazel (Kitajska, Tajvan, Koreja, Turčija, Brazilija). Po dolgem obdobju gospodarske rasti ter razcvetu globalizacije je prišlo v sredini leta 2007 do padanja gospodarske rasti oziroma do svetovne gospodarske krize oz. recesije.

Recesija je tako imela zelo velik vpliv na vsa podjetja v mednarodnem tržnem okolju, ki jih je prizadela na različne načine. »Za finančno krizo obtožujejo poceni denar, azijske prihranke, požrešne bankirje in deregulacijo.« (Štiblar 2008, 102) Posledice in vplivi so bili predvsem negativni. Cene delnic podjetij, ki so kotirala na borzi, so čez noč izgubile svoje vrednosti, saj so borzni indeksi padali celo za več deset odstotnih točk. To je med drugim močno vplivalo na mednarodno poslovanje, saj podjetja v večini po več letih rasti niso bila pripravljena na recesijo, ki je tako hitro zajela ves globalni trg. Zmanjšala se je potrošnja in posledično tudi povpraševanje po izdelkih in storitvah, ki so jih ponujala podjetja. To je pripomoglo k temu, da so začele cene izdelkov in storitev vse bolj padati in podjetja niso več poslovala z dobički. Tako je propadlo veliko dobrih podjetij. Vlade mnogih držav so se odzvale prepozno in niso znale pravilno spodbuditi svojega gospodarstva. Banke zaradi bojzani niso več tako velikodušno financirale podjetij, število kreditov in denarnih transakcij se je vedno bolj manjšalo, kar je najbolj vplivalo na posamezna nacionalna gospodarstva. Kriza je imela velik vpliv na mednarodno poslovanje, saj je bilo potrebne mnogo več previdnosti, izdaje več dražjih instrumentov zavarovanja (bančne garancije), podjetja so se bolj pozanimala in postala mnogo bolj previdna, s kom poslujejo in kakšno je njihovo finančno stanje in plačilna sposobnost.

V diplomskem delu nameravam raziskati mednarodno poslovanje pred in med recesijo. Nameravam raziskati tudi, kako je prišlo do recesije in kako se je začela širiti po svetu. Preučil bom, kako so bile razne države na njo pripravljene in kako so se na njo odzvale, da bi svojemu gospodarstvu pomagale okrevati. Načrtujem raziskati, kako je recesija vplivala na mednarodno poslovanje in kako so se podjetja temu prilagodila. Preučil bom tudi, kako je recesija spremenila razmerja gospodarske moči v globalnem svetu. Načrtujem analizirati prilagoditev Slovenije na recesijo in tudi slovenskega podjetja, ki veliko posluje v mednarodnem okolju. V empiričnem delu diplomskega dela želim natančno preučiti in analizirati poslovanje podjetja Etol, d. d., kjer me bo zanimalo, kako se je podjetje prilagodilo spremembam na trgu po pojavu recesijskih gibanj in kako se spopada s težavami, ki jih ta prinašajo. Opravil bom tudi intervju z zaposlenim v podjetju (vodja prodaje na tuje trge), ki zelo veliko mednarodno posluje in večino svojih izdelkov izvozi na mednarodne trge.

1.2 Namen, cilji in osnovne trditve

1.2.1 Namen

Namen diplomskega dela je predstaviti mednarodno poslovanje v svetu in razmerja gospodarske moči pred in po recesiji. Raziskal bom tudi, kako je recesija spremenila gospodarske moči sveta, ustvarila nekatera nova hitro rastoča gospodarstva, razvitemu svetu pa povzročila obilo težav. Analiziral bom, kako so se države odzvale na recesijo in kakšne ukrepe so sprejele. Zanimalo me bo, kakšne ukrepe je sprejela Slovenija in kakšne ukrepe je sprejela, da bi pomagala svojim podjetjem, da bi ta uspešno prebrodila krizo. Raziskal bom tudi, kako se je na krizo v svetu prilagodilo slovensko podjetje Etol, d. d., ki večino svojih izdelkov izvozi na mednarodne trge.

1.2.2 Cilji

Cilji moje diplomske naloge so:

- predstaviti ter analizirati mednarodno poslovanje v recesiji; načrtujem predstaviti ključne vzroke in dejstva, zakaj in kako je recesija spremenila razmerja moči v globalnem svetu;
- raziskati, kako je recesija vplivala na slovensko gospodarstvo in poslovanje posameznih podjetij;
- v empiričnem delu načrtujem preučiti poslovanje podjetja Etol, d. d., ki večino svojih izdelkov izvozi na tuje trge; raziskal bom tudi, kako je podjetje prilagodilo svojo strategijo poslovanja v mednarodnem okolju in uspešno prestalo recesijo.

1.2.3 Trditve

Trditve, ki jih bom v diplomskem delu skušal preveriti, so:

- recesija je spremenila gospodarske razmere in pogoje mednarodnega poslovanja v svetu;
- recesija je močno vplivala na poslovanje slovenskega gospodarstva;
- podjetje Etol, d. d., se je na gospodarsko krizo odzvalo z različnimi ukrepi, ki jih bom poskušal ugotoviti, preučiti in jih opredeliti.

1.3 Metode raziskovanja

Pri raziskovanju predvidevam uporabo naslednjih raziskovalnih metod:

- metodo deskripcije: opis dejstev, procesov in pojavov, ki so privedli do recesije ter ukrepov za izhod iz nje;
- komparativno metodo: postopek primerjanja dejstev, procesov in pojavov – ugotavljanje podobnosti in razlik ter oblikovanje različnih sklepov, v letih pred recesijo in med njo;
- metodo kompilacije: spoznanja, stališča in povzemanje sklepov različnih tujih in domačih avtorjev;
- metodo sinteze: združevanje končnih raziskovalnih ugotovitev v zaključke in sklepe.

Pri analitičnem pristopu bom uporabil induktivno sklepanje, kjer bom iz zbranih podatkov prihajal do ključnih ugotovitev. V svojem diplomskem delu bom uporabil snovanje, analiziranje ter analitično razmišljanje. Uporabil bom tudi vsa znanja, ki sem jih pridobil med študijem na Fakulteti za management.

Pri delu načrtujem uporabo različnih virov:

- preučeval bom tujo in domačo literaturo, članke, ki vsebujejo podatke o gospodarski krizi, vzrokih zanjo, posledicah in možnih rešitvah;
- domače in tuje elektronske vire;
- članke v strokovnih revijah;
- v želji čim bolj vsebinsko kvalitetne raziskave v empiričnem delu bom opravili tudi intervju z odgovornim zaposlenim v podjetju (vodja prodaje). Menim, da je to v podjetju najbolj odgovorna oseba, ki bo lahko vsebinsko pripomogla k preučevanju problematike ter podrobneje pojasnila, katere ukrepe je preučevano podjetje uporabilo za zagotavljanje svojega uspešnega poslovanja v času recesije.

1.4 Predpostavke in omejitve

1.4.1 Predpostavke

Glede na to, da se brezposelnost v državah po svetu povečuje, je to jasan pokazatelj, da se recesija še ne umirja ter da vlade posameznih držav še niso sprejele zadostnih ukrepov, da bi jo odpravile. Predvidevam, da se bodo po končani recesiji spremenili marsikateri državni zakoni. Preživela bodo le najmočnejša podjetja, ki se bodo najbolj prilagodila novim pogojem mednarodnega poslovanja in bodo dovolj inovativna, odzivna, hitra in usmerjena na svetovne potrošnike. Na svetovne trge bodo stopila nova podjetja ter novi izdelki in storitve.

Preučevana literatura in viri bodo od domačih kot tudi tujih avtorjev. Na svetovnem spletu bom imel dostop do različnih znanstvenih revij, člankov in podobno. Za vpogled v mednarodno poslovanje podjetja pa bom opravil tudi intervju z zaposlenim v podjetju Etol, d. d., ki večino svojih izdelkov izvozi na mednarodne trge.

1.4.2 Omejitve

Omejitve se lahko pojavijo pri pridobivanju različnih informacij zaupnega tipa pri intervjuju z zaposlenim v podjetju. Zaradi velike količine informacij bom verjetno omejen s kakovostjo informacij ter z nepristranskostjo teh. Uporabno literaturo in vire bom iskal tudi v člankih znanstvenih revij in skušal črpati podatke iz različnih razpoložljivih virov in spletnih strani.

2 GLOBALIZACIJA

2.1 Nastanek podjetij in razvoj globalizacije

V 70. letih prejšnjega stoletja je zaradi družbeno-socialnih sprememb ter hitrega napredka svet začel postajati vse manjši. Pojavljati se je začel pojem globalizacije. »Globalizacijo splošno razumemo kot pospešeno integracijo mednarodnih trgov. Postala je ključna beseda za označevanje gospodarskega dogajanja v zadnjih dvajsetih letih.« (Oplotnik 2006, 187) Da bi globalizacijo bolje razumeli, se moramo posvetiti družbeno-socialni predstavi sveta. Svet, kot ga poznamo danes, predstavljajo različne države, ki imajo različne politične in ekonomske sisteme. Po svetu pa prevladuje kapitalistični sistem, ki države sili v širjenje svojih meja, saj za svoje proizvode potrebujejo vedno novo povpraševanje. Če pogledamo svet z druge plati, na primer s plati ekonomskih sistemov, ima večina držav kapitalistični ekonomski sistem. Glede na različno razvitost držav, različna naravna bogastva ter različno gospodarsko razvitost se je pojavila težnja, da države, ko zadovoljijo svoje notranje povpraševanje, presežek teh izdelkov ponudijo na globalnem trgu. Če k temu prištejemo še iznajdbo interneta ter vse hitrejši prevoz, je zjutraj mogoče biti na enem koncu sveta, zvečer pa na drugem. S temi spremembami se je soočala družba in tudi podjetja; s pričetkom ponudbe svojih izdelkov in storitev na tujem trgu. »Pri načrtovanju poslovnih potez morajo podjetniki vedeti, kako se bo oblikoval ekonomski prostor, v katerem nastopajo s svojim podjetjem.« (Mrkaić 2007, 10)

Kot lahko rečemo, je globalizacija kompleksen pojav, ki je tako ekonomski, družbenoekonomski kot neekonomski. Je večdimenzionalen proces, ki vključuje ekonomske, politične, sociološke in kulturne prvine ter ustvarja nove kakovosti.

Poznamo štiri vzvode globalizacije, ki so (Makovec Brenčič et al. 2006, 14):

- tržne (povezane so z spodbudami in posebnosti trgov);
- stroškovne (pogost cilj podjetij je prav tako zniževanje stroškov);
- okoljske (vpliv okoljskih sprememb in varovanja okolja);
- konkurenčne (vsako podjetje stremi za čim večjo konkurenčnostjo in prevlado nad tekmeci).

2.2 Pozicija držav v svetu glede na ekonomsko moč

Svetovna gospodarska kriza je zelo vplivala na gospodarsko in finančno stabilnost sveta, saj je povzročila, da je države, ki so imele svoj bančni in finančni sistem zelo razvit, kriza prizadela najhujše. Te države so predstavljale velesile sveta in prav njih je kriza najbolj prizadela, saj je njihov finančni sistem absorbiral vse anomalije, ki so se pojavile v finančnem sistemu. Zaradi težav v finančnem sektorju se je zaupanje v finančne institucije zmanjšalo, kar je tudi negativno vplivalo na likvidnost denarja v bančnem sistemu. Za vpogled v razvitost držav po svetu se uporabljajo različni kazalci, ki prikažejo posamezno razvitost držav.

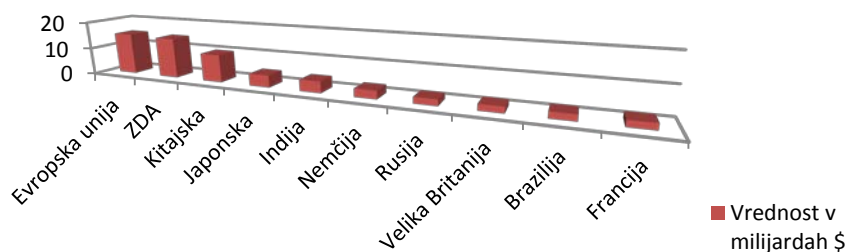
Najpogosteje uporabljeni kazalec je BDP na prebivalca, ki je v splošnem najbolj uporabljena metoda za merjenje razvitosti države v globalnem svetu. Ta metoda ima eno veliko pomanjkljivost; in sicer da je lahko BDP države zelo velik in da če ima veliko prebivalcev, se bo po tej metodi uvrstila nižje kot na primer država, ki ustvari manj BDP-ja in ima manjše število prebivalcev.

Metoda bruto domačega proizvoda zajema tržne vrednosti vseh končnih proizvodov in storitev, proizvedeni v določeni državi, v nekem časovnem obdobju. Metodo BDP-ja uporabljamo za merjenje življenjskega standarda v določeni državi (Šenk Ileršič 2008, 21).

Preglednica 1: Bruto domači proizvod po svetu v letu 2010 (merjen po metodi PPP)

Št.	Država	Vrednost (v milijardah \$)
1.	Evropska unija	15,170
2.	ZDA	14,657
3.	Kitajska	10,085
4.	Japonska	4,309
5.	Indija	4,060
6.	Nemčija	2,940
7.	Rusija	2,222
8.	Velika Britanija	2,172
9.	Brazilija	2,172
10.	Francija	2,145

Vir: International Monetary Fund 2011.

Slika 1: Pregled držav po ustvarjenem BDP-ju 2010

Vir: International Monetary Fund 2011.

2.3 Razmerja moči v recesiji in hitro rastoči trgi

Gospodarska kriza, ki je prizadela globalno gospodarstvo, je prizadela vse države sveta, posredno ali neposredno. Kriza ni prišla iznenada, ampak jo je bilo pričakovati, saj so jo že

napovedovali priznani strokovnjaki iz različnih področij, največ iz ekonomskega in finančnega področja. Nanjo so na veliko opozarjali. Njihova opozorila so države sprejele različno. Od tega, kako so se države odzvale na opozorila strokovnjakov, je bilo odvisno, kako in koliko jih je prizadela recesija, ko se je razširila po globalnem svetu. Ključno je, da so bile azijske države veliko boljše pripravljene kot evropske, saj jih je recesija prizadela že v 90. letih 20. stoletja.

Trend, ki se opaža v prihodnje in se mu tudi sledi, je naravni prirastek prebivalcev, saj države z veliko prirastkov in veliko količino prebivalstva veljajo za bodoče hitro rastoče trge. Ker so te države ponavadi revne, veljajo zaradi velike mlade delovne sile kot obetajoči trgi, saj le tako lahko zadostijo podjetjem in nizkim cenam na trgu in imajo še same nekaj dobička.

Ameriški National Intelligence Council je novembra 2008 izdelal študijo Global Trends 2025: A Transformed World. Študija napoveduje globalne trende do leta 2025. Tako študija napoveduje, da bodo ZDA še vedno najpomembnejša posamezna država v vseh pogledih, vendar pa študija napoveduje, da bodo izjemno veliko pridobile na pomenu Kitajska, Indija, Rusija ter Brazilija. ZDA ter EU pa naj bi na pomenu izgubile. Študija ocenjuje tudi, da bi v primeru radikalnih političnih reform veliko na mednarodnem pomenu pridobile Indonezija, Turčija ter Iran. Po podatkih IMF-ja naj bi kar 58 % globalne gospodarske rasti do leta 2014 prispevale Kitajska, Indija, Brazilija, Argentina, Južna Afrika ter ASEAN (Ministrstvo za gospodarstvo et al. 2011, 7; National Intelligence Council, 2008, 7–17).

Revija The Economist je napovedala, da bi lahko naslednji val hitro rastočih trgov predstavljala skupina držav »CIVETS«. V tej skupini gre za skupino šestih držav, ki pa imajo številno in mlado generacijo, diverzificirano gospodarstvo, relativno politično stabilnost ter spremenljiv finančni sistem. V to skupino uvrščamo Egipt, Vietnam, Južno Afriko, Indonezijo, Kolumbijo ter Turčijo. V večjem delu teh držav ne beležijo visokih stopenj inflacije, trgovske neuravnoteženosti ali velikih državnih dolgov (Ministrstvo za gospodarstvo et al. 2011, 7; Holmes 2011).

Preglednica 2: Države, ki bodo predvidoma v letih 2010–2015 dosegale najvišje stopnje rasti BDP-ja

Št.	Država	Stopnje rasti BDP 2010–2015	Opombe
1.	Kitajska	9,8	BRIC
2.	Turkmenistan	9,5	
3.	Katar	9,5	
4.	Indija	8,2	BRIC
5.	Gana	7,8	
6.	Laos	7,6	
7.	Mozambik	7,5	
8.	Etiopija	7,5	
9.	Salomonovi otoki	7,3	
10.	Irak	7,2	
11.	Afganistan	7,2	
12.	Tanzanija	7,1	
13.	Liberija	7,0	
14.	Vietnam	7,0	azijski tiger
15.	Dominikanska republika	6,9	
16.	Uganda	6,8	
17.	Kongo	6,8	
18.	Libija	6,7	arabska država
19.	Malavi	6,6	
20.	Nigerija	6,6	N – 11
21.	Uzbekistan	6,6	
22.	Indonezija	6,6	azijski tiger, CIVETS, N – 11
23.	Timor	6,6	
24.	Butan	6,4	
25.	Angola	6,4	

Vir: Ministrstvo za gospodarstvo et al. 2011, 5–6.

Skupina držav pod imenom »Naslednjih 11« je skupina 11-ih hitro rastočih. Te države so identificirane s strani družbe Golden Sachs kot države, v katere je smiselno investirati v prihodnjih letih. Te države so Mehika, Egipt, Pakistan, Koreja, Indonezija, Bangladeš, Iran, Turčija, Vietnam, Nigerija ter Filipini. Te države imajo najštevilčnejšo prebivalstvo. Samo za podatek, najštevilčnejša Indonezija ima skupaj 229 milijonov prebivalcev, med tem ko jih ima najmanj znotraj skupine Koreja, in sicer 48 milijonov. Kar pa je z ekonomskega vidika najpomembnejše, pa število prebivalcev v teh državah še vedno narašča. Tako vseh 11 držav, ki so v skupini, izkazujejo stopnjo rasti prebivalstva, ki je višja od tiste v zahodnih razvitih gospodarstvih. To pa pomeni večji potencialni potrošniški za podjetja v srednjeročnem

obdobju. Tako velike populacije v teh državah predstavljajo velik potencialni bazen potrošnikov, na katerega se usmerjajo podjetja. To pa posledično pomeni visoke stopnje rasti, te pa pomenijo, da se trgi v teh državah hitro širijo ter razvijajo, kar pa zopet zagotavlja sorazmerno več potencialnih potrošnikov. Poleg velikosti trga držav pa gre v tej skupini tudi za države, ki imajo sodobno industrijsko osnovo ali razpolagajo z obsežnimi naravnimi viri (Ministrstvo za gospodarstvo et al. 2011, 8).

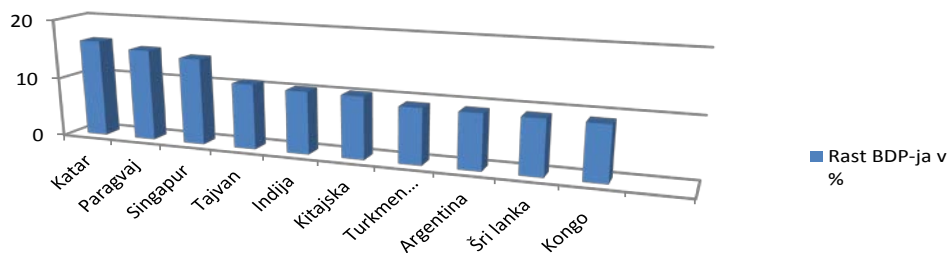
Skupina držav pod imenom VISTA sestavljajo Vietnam, Indonezija, Turčija, Južna Afrika ter Argentina. Pri tej skupini gre za države, ki jih je hongkonški mednarodni institut za upravljanje s premoženjem prepoznal kot potencialno zanimive trge, saj izkazujejo znatne stopnje rasti s podobnimi ključnimi makroekonomskimi kazalci, kot jih imajo države BRIC (Brazilija, Rusija, Indija ter Kitajska). Tako je japonski raziskovalni institut, ki prav tako preučuje države BRIC, napovedal, da se bodo gospodarstva držav VISTA do leta 2050 povečala za 28-krat, držav BRIC za 20-krat in držav G7 za 2,5-krat. Rast držav v skupini VISTA temelji na najmanj eni značilnosti: bogati naravni resursi, mlada delovna sila, atraktivne spodbude za investiranje, politična stabilnost ter naraščajoča domača potrošnja (Ministrstvo za gospodarstvo et al. 2011, 8).

Preglednica 3: Preglednica najhitreje rastočih trgov na svetu

Št.	Država	Rast BDP v (%) v času od 1. 1. 2010 do 31. 12. 2010
1.	Katar	16,272
2.	Paragvaj	15,270
3.	Singapur	14,400
4.	Tajvan	10,823
5.	Indija	10,365
6.	Kitajska	10,300
7.	Turkmenistan	9,222
8.	Argentina	9,161
9.	Šrilanka	9,134
10.	Kongo	9,090

Vir: Central Intelligence Agency 2011.

Preglednica prikazuje povečanje vrednosti vseh končnih proizvodov in storitev, proizvedenih znotraj naroda v določenem letu, ob upoštevanju inflacije.

Slika 2: Prikaz držav z najhitrejšo rastjo BDP-ja v letu 2010

Vir: Central Intelligence Agency 2011.

Preglednica 4: Pregled rasti petih najhitrejše razvijajočih se držav v Aziji

Št.	Država	Rast BDP v (%) v času od 1. 1. 2010 do 31. 12. 2010
1.	Singapur	14,5
2.	Tajvan	10,8
3.	Indija	10,4
4.	Kitajska	10,3
5.	Šrilanka	9,1

Vir: Central Intelligence Agency 2011.

Preglednica 5: Pregled rasti petih najhitrejše razvijajočih se držav v Srednji Ameriki

Št.	Država	Rast BDP v (%) v času od 1. 1. 2010 do 31. 12. 2010
1.	Dominikanska republika	7,8
2.	Panama	7,5
3.	Mehika	5,5
4.	Nikaragva	4,5
5.	Kostarika	4,2

Vir: Central Intelligence Agency 2011.

Preglednica 6: Pregled rasti petih najhitreje razvijajočih se držav v Južni Ameriki

Št.	Država	Rast BDP v (%) v času od 1. 1. 2010 do 31. 12. 2010
1.	Paragvaj	15,3
2.	Argentina	9,2
3.	Peru	8,8
4.	Urugvaj	8,5
5.	Braziliya	7,5

Vir: Central Intelligence Agency 2011.

Preglednica 7: Pregled rasti petih najhitreje razvijajočih se držav v Podсахarski Afriki

Št.	Država	Rast BDP v (%) v času od 1. 1. 2010 do 31. 12. 2010
1.	Republika Kongo	9,1
2.	Zimbabve	9,0
3.	Bocvana	8,6
4.	Nigerija	8,4
5.	Etiopija	8,0

Vir: Central Intelligence Agency 2011.

Preglednica 8: Pregled rasti petih najhitreje razvijajočih se držav v Evropi

Št.	Država	Rast BDP v (%) v času od 1. 1. 2010 do 31. 12. 2010
1.	Turčija	8,2
2.	Belorusija	7,6
3.	Moldavija	6,9
4.	Gruzija	6,4
5.	Švedska	5,5

Vir: Central Intelligence Agency 2011.

Preglednica 9: Pregled rasti petih najhitreje razvijajočih se držav v Srednji Aziji

Št.	Država	Rast BDP v (%) v času od 1. 1. 2010 do 31. 12. 2010
1.	Turkmenistan	9,2
2.	Uzbekistan	8,5
3.	Kazahstan	7,0
4.	Tadžikistan	6,5
5.	Kirgizistan	1,4

Vir: Central Intelligence Agency 2011.

Preglednica 10: Pregled rasti petih najhitreje razvijajočih se držav na Bližnjem vzhodu ter severni Afriki

Št.	Država	Rast BDP v (%) v času od 1. 1. 2010 do 31. 12. 2010
1.	Katar	16,3
2.	Afganistan	8,3
3.	Jemen	8,0
4.	Libanon	7,5
5.	Egipt	5,1

Vir: Central Intelligence Agency 2011.

Preglednica 11: Pregled rasti petih najhitreje razvijajočih se držav v Oceaniji

Št.	Država	Rast BDP v (%) v času od 1. 1. 2010 do 31. 12. 2010
1.	Papa Nova Gvineja	7,0
2.	Salomonovi otoki	5,6
3.	Avstralija	2,7
4.	Vanuatu	2,2
5.	Nova Zelandija	1,5

Vir: Central Intelligence Agency 2011.

3 MEDNARODNO POSLOVANJE

3.1 Učinki recesije na mednarodno poslovanje

3.1.1 *Mednarodno poslovanje pred gospodarsko krizo*

V letu 2006 je znašala svetovna gospodarska rast 5,1 %, saj so bila konjunktorna gibanja največjih gospodarstev ugodna. Leto 2006 je zaznamovala močna rast cen nafte na svetovnih trgih. Tako je znašala rast Evropske unije v letu 2006 2,6 %, glavna razloga za rast sta bila rast zasebne potrošnje in investicij v Nemčiji in Italiji. V letu 2006 sta raven gospodarske aktivnosti zaznamovala velika rast cen nafte, surovin in visoka konjunktura v največjih gospodarstvih sveta. Tako je gospodarska rast v EU znašala 2,7 %, medtem ko je bila v ZDA še višja – 3,3 % (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj 2007a, 3).

V letu 2007 je bilo zaslediti presenetljivo visoko rast svetovnega gospodarstva in trgovine. Po podatkih mednarodnega denarnega sklada je bilo zaznati 4,9 % rast svetovnega gospodarstva. Med najbolj dinamična svetovna gospodarstva spadajo azijske ekonomije, zlasti Kitajska, in tiste ekonomije, ki so vezane na proizvodnjo surovin in nafte. Na območju Evropske unije so v letu 2007 zabeležili zadovoljivo gospodarsko rast, saj so države na območju Unije dosegle 2,6 % gospodarske rasti. Zabeleženo je bilo nižanje gospodarske rasti v razvitem svetu, kljub temu so imele azijske države s svojimi hitro rastočimi trgi še naprej izjemno visoko rast v primerjavi z ostalim razvitim svetom. Države v Aziji so glavni dejavnik rasti povpraševanja po surovinah v zadnjih letih, saj je rast povpraševanja presegla rast ponudbe. Tako je v februarju 2007 cena nafte Brent prvič presegla psihološko mejo 100 dolarjev na sodček, rekordne cene so dosegle tudi druge surovine na svetovnih trgih (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj 2008b, 4).

V letu 2007 je bilo v svetovnem merilu zelo nemirno okolje. Začeli so padati delniški tečajji, v drugi polovici leta je postalo jasno, da nepremičninska kriza v ZDA dobiva vse večje razsežnosti, kot so sprva pričakovali analitiki. Tako so se kot napoved gospodarske krize začele pojavljati resne težave pri odplačevanju hipotekarnih kreditov, saj se je ameriška kriza najprej pojavila kot rezultat nezaupanja v denarnem trgu. To je pripeljalo do tega, da so se kratkoročne obrestne mere pognale v višave. Tako so največje finančne institucije zaradi nezaupanja v finančne trge objavile milijardne odpise vrednostnih naložb, ki so bile povezane s hipotekarnimi krediti, temu je čez nekaj časa sledila splošna razprodaja, ki je najbolj prizadela panogo financ (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj 2008b, 4).

3.1.2 Mednarodno poslovanje v času gospodarske krize

Začetek leta 2008 je bil zaznamovan z močno konjunkturo, ki se je nadaljevala iz prejšnjih let. V prvi polovici leta 2008 je prišlo do zastoja v svetovnem gospodarstvu, saj sta se finančna in bančna kriza iz ZDA razširili na ves svet. Tako se je že v drugi polovici leta 2008 kriza preselila v evrsko območje. Evropska unija se je začela soočati z največjo finančno krizo po drugi svetovni vojni, istočasno se je znašla v resni recesiji. Posledično je evrsko območje v drugi polovici leta 2008 beležilo skromno raven gospodarske rasti, tako so države v evro območju dosegle le 1,2 % gospodarsko rast (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj 2009a, 7–9).

Za svetovno gospodarstvo je bilo leto 2008 zelo naporno, saj se je svetovno gospodarstvo znašlo pred velikimi preizkušnjami. Kriza ameriškega nepremičninskega trga je pokazala vse svoje razsežnosti in se razširila na globalno raven. Številne finančne institucije so se po vsem svetu soočile z velikim popravki v svojih finančnih instrumentih, ki so bili vezani na hipotekarne kredite ameriških gospodinjstev. Tako se je moč ter tudi ugled teh finančnih institucij vidno zmanjšal, upadlo je zaupanje trga v finančne institucije in močno tudi v banke. Zaradi nezaupanja v finančne institucije so borzni indeksi po vsem svetu doživeli enega največjih padcev v zgodovini (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj 2009a, 7–9).

Kriza se je med drugimi preselila v gospodarski sektor, kar je ustvarilo negativno pričakovanje potrošnikov. Zaradi negativnega pričakovanja potrošnikov se je zmanjšalo povpraševanje v številnih sektorjih gospodarstva. Za blažitev recesije so vlade številnih držav po svetu sprejele različne ukrepe, s katerimi skušajo blažiti negativne posledice krize in tako ustvariti podlago za ponovni zagon gospodarskega cikla (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj 2009a, 7–9).

Globalno gledano je bilo leto 2009 v znamenju močnega upada gospodarske aktivnosti. Kot je bilo zaslediti, so globalno ekonomske institucije zasledile 1,1 % upada BDP-ja v svetovnem merilu. Recesija je najbolj prizadela razvite države, zato se je to opazilo tudi pri njihovih BDP-jih. Tako je ZDA zabeležila 2,4 % padec BDP-ja v letu 2009, Evropska unija pa 4,0 % upad bruto domačega proizvoda. Na upad gospodarske aktivnosti niso bile imune niti države v razvoju, ampak so kljub temu zabeležile rast bruto domačega proizvoda v višini 1,5 %, kar je v primerjavi z letom 2008 precej manj, saj so države v razvoju v letu 2008 zabeležile kar 5,7 % rast bruto domačega proizvoda. Posledica gospodarske krize se je kazala v višji brezposelnosti in tudi višji proračunski deficiti, ki so bili posledica številnih fiskalnih programov za reševanje likvidnostne krize in za stimulacijo gospodinjstev. Kljub slabemu začetku v letu 2009 je bilo konec leta opaziti znake okrevanja po gospodarski krizi, ki so se kazali v izboljševanju potrošniške kupne moči kot tudi likvidnosti na finančnih trgih (Poteza 2011, 14).

Za globalno okrevanje so bile ključne azijske države, saj so bile motor okrevanja svetovnega gospodarstva in so kljub globalni krizi imele zelo visoke rasti BDP-ja ter gospodarske rasti. Gledano globalno je bilo konec 2009 že opaziti nekaj znakov okrevanja po globalni recesiji ter posledično rasti BDP-ja, ki so se od države do države zelo razlikovali (Poteza 2011, 14).

3.1.3 Gospodarsko stanje v minulem letu

V letu 2010 se je svet srečeval s nekakšno post-krizno realnostjo. Okrevanje globalnega gospodarskega sveta je bilo v letu 2010 zelo krhko in izpostavljeno številnim tveganjem. Glavni izzivi globalne ekonomske politike so bili oblikovanje kombinacije politik in ukrepov, ki bi dolgoročno spodbudili globalno rast in tako pripomogli k ponovni vzpostavitvi vzdržnih makroekonomskih ravnovesji v pogojih zelo nizkih obrestnih mer. V začetku leta 2010 je bilo v svetovnem gospodarstvu zaznati hitro optimistično okrevanje gospodarske rasti, ki pa se je v drugi polovici leta 2010 že začela ohranjati (Ministrstvo za gospodarstvo et al. 2011, 5).

Če naredimo analizo, se je okrevanje gospodarskega okolja v evrskem območju v zadnjem četrtletju leta 2010 nadaljevalo, tudi zaradi rasti cen surovin so se na začetku leta 2011 krepili inflacijski pritiski. Prav tako je opaziti tudi rast BDP-ja v evrskem območju, saj se je v letu 2010 BDP povečal za 1,7 %, v prvi polovici leta 2011 pa za 0,8 %. Tako je bilo tudi v začetku leta 2011 opaziti, da se vrednosti kazalnikov višajo in tako nakazujejo pričakovano, vendar počasno okrevanje evropskega gospodarstva. Opaziti je bilo inflacijske pritiske, ki so posledica visoke rasti cen neenergetskih surovin in občutnemu povišanju cen nafte prejšnje leto. Rast evrskega območja so že zaznale centralne banke, saj je opaziti določene spremembe v komuniciranju bank, ki nakazujejo, da lahko pride do povišanja ključnih obrestnih mer v naslednjih mesecih (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj 2011a, 3).

Opazno so se v letu 2010 povišale cene surovin na svetovnem trgu, saj je bilo povišanje podobno tistemu iz let 2007 in 2008. Indeks IMF, ki je izražen v dolarjih, je bil v začetku decembra 2010 medletno višji za 23,4 %, znotraj njega so najvišjo rast zabeležili najprej indeksi cen kmetijskih surovin. Njihov indeks je znašal 34,5 %, indeks industrijskih surovin je znašal 31,3 % in indeks hrane je znašal 26,8 %. Prav tako so se v letu 2010 povišale cene neenergetskih surovin in dosegle najvišjo raven doslej. Med vsem letom so se gibale cene nafte; in sicer v razponu 70–90 dolarjev na sodček, decembra so dosegle najvišji medletni razpon – 22,8 % (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj 2011a, 3).

Visokim cenam primarnih surovin ter kovin je v letu 2010 botrovalo okrevanje svetovnega gospodarstva in večjega povpraševanja nekaterih hitro rastočih držav. Med državami, med katerimi je bilo največ povpraševanja, izstopa Kitajska, katere delež v svetovni porabi primarnih surovin po podatkih IMF-ja znaša približno 41 %, saj se je povpraševanje po

primarnih surovinah v zadnjih letih povečevalo v povprečju za približno 17 % letno. Na podlagi teh dogodkov sta IMF in Svetovna banka začela opozarjati, da visoke cene surovin na svetovnih trgih predstavljajo eno izmed največjih negativnih tveganj za okrevanje svetovnega gospodarstva po recesiji v letošnjem letu. V razmerju med dolarjem in evrom je evro zgubil na vrednosti, to je povišalo cene, ki so bile leta 2010 še višje kot v letih 2007 in 2008. Povišale so se cene surovin, ki se na svetovnih trgih oblikujejo po vrednosti dolarja, saj je dolar v razmerju z evrom pridobil na vrednosti (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj 2011a, 3).

Tudi cene hrane na svetovnih trgih so konec leta 2010 dosegle najvišje vrednosti doslej, saj so se cene hrane v juliju 2010 močno povečale. Po podatkih FAO so se med julijem in decembrom 2010 cene žitaric podražile v povprečju za 57 %, oljčnice za 56 %, sladkor pa kar za 77 % (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj 2011a, 3).

Tako so cene pšenice, koruze, sladkorja in še nekaterih drugih oljčnic presegle cene iz leta 2008 (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj 2011a, 3).

Dejavnik, ki je zelo pomembno vplival na dvig cen v drugi polovici leta 2010, so bili vremenski pogoji. Nizke obrestne mere ter pomanjkanje naložbenih možnosti ob pogojih visoke likvidnosti na svetovnih finančnih trgih pripeljejo k dodatnim tveganjem za dvige cen na svetovnih trgih. Če pogledamo dolgoročno, je najpomembnejši razlog za višje cene hrane strukturni dejavnik, tako na strani ponudbe kot na strani povpraševanja. Tako opažam, da se povpraševanje po hrani povečuje sorazmerno s povečanjem rasti dohodka predvsem v hitro razvijajočih se državah ter zaradi naraščanja svetovnega prebivalstva. Medtem ko rast ponudbe zaradi omejene razpoložljivosti in primernosti kmetijskih zemljišč ne uspe dohiteti povpraševanja. Na oblikovanje cene hrane na svetovnih trgih neposredno vplivajo rasti cen nafte, saj se višje cene nafte prenašajo na cene kmetijskih surovin, med njimi pa prevladujeta krma in gnojila. Tako se zaradi rasti cen nafte poveča tudi povpraševanje po biogorivih, kar vpliva na rast cen nekaterih surovin, ki so primerne za proizvodnjo biogoriv. Na podlagi takšnih gibanj FAO pričakuje, da bodo zgoraj omenjeni dejavniki tudi v naslednjih letih vplivali na nadaljnje višanje cen surovin, zaradi vremenskih vplivov na ponudbo. Tudi v prihodnosti niso izključeni ekstremni kratkoročni dvigi cen, kar se je zgodilo v drugi polovici 2010. Glavni dejavnik rasti evropskega gospodarstva je povečano povpraševanje izvoznih trgov, kjer prednjačita Indija in Kitajska (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj 2011a, 3).

V evropskem območju je rast zasebne porabe minimalna, kar se kaže v šibkem povpraševanju po trajnih dobrinah. Šibka zasebna potrošnja je prav eden od glavnih dejavnikov za nizke rasti evropskega gospodarstva. Na trgu delovne sile je prisoten strah pred izgubo službe, ta povzroči odlašanje nakupov trajnih dobrin. Ta strah se tudi odraža v previdnosti in varčevanju ljudi, ki vztrajajo pri varčevalnih ukrepih. Tako se nadaljuje tako imenovana recesijska spirala, ki povzroča propade nekaterih družb, vzroki tičijo v slabi plačilni disciplini in

kreditnih krčih na finančnih trgih (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj 2011a, 3).

4 RECESIJA

4.1 Znaki krize

Kriza, ki je bila povod za svetovno gospodarsko krizo, se je začela v Ameriki kot nepremičninska kriza, ki je posledica ogromne mase hipotekarnih posojil, ki jih ljudje niso mogli več odplačevati. Ta kriza se je nato razširila tudi na finančno področje. Začela se je širiti v dveh smereh; in sicer preko ZDA v Evropo in druge dele sveta ter prav tako iz finančnega sektorja nazaj v realno gospodarstvo (Štiblar 2008, 92).

Prvo znamenje krize se je začelo pojavljati v aprilu 2007, kjer je zaradi posledic poka hipotekarnega balona v ZDA propadla prva večja hipotekarna ustanova. Ta propad je bil povod za zaostritev pogojev posojanja denarja na finančnih trgih, kar je imelo za posledico zmanjšano likvidnost denarja, ki je bil umetno vbrizgan v sistem po 11. 9. 2001.

Ta umetno vbrizgan denar je pomagal ustvariti pogoje za napihovanje nepremičninskega balona, ki pa je bil vzrok za nepremičninsko krizo v ZDA. Posledica nelikvidnosti denarja je bil začetek padanja cen nepremičnin, kar je bil začetek finančne krize v ZDA. Kljub temu da so centralne banke v ZDA, Nemčiji, Veliki Britaniji in tudi v Švici vnašale ogromne stotine milijard svežega denarja in dodane vrednosti, je v septembru 2007 med drugimi propadla tudi britanska banka Northern rock. Tudi dodatni denar vseh večjih svetovnih centralnih bankah ni zaustavil padanja cen nepremičnin (Štiblar 2008, 92).

Tem dogodkom so sledili tudi že prvi ukrepi v ZDA. Ameriška vlada je želela zajeti padanje cen in s tem širjenje krize v finančni sektor. Zato je ameriška vlada februarja 2008 prek davčnih povračil s 168 milijardami dolarjev poskušala pospešiti končno povpraševanje. S tem ukrepom se je poskušala izogniti gospodarski recesiji. Učinek je bil delen, saj se je na trgu čutila velika finančna negotovost, zato ljudje niso denarja trošili, ampak so ga prihranili, saj so slutili, da se bo kriza le še poglobila. To netrošenje denarja je še poglobilo krizo, saj je marca 2008 padla prva iz peterice velikih investicijskih bank v ZDA, BearStearns, ki jo je kupil J. P. Morgan ob dodatni podpori ameriškega FED-a v višini 30 milijard dolarjev (Štiblar 2008, 92).

Med poletjem se je kriza še naprej širila, tako da je za posledicami težav na finančnih trgih v ZDA, v septembru 2008, ameriška vlada nacionalizirala dve največji hipotekarni finančni ustanovi, FannieMae in FreddyMack (Štiblar 2008, 92).

Glavni razlog za nacionalizacijo teh dveh finančnih ustanov je bil, da sta bili ti dve največji ameriški ustanovi vključeni v zavarovanje več kot polovice od enega trilijona dolarjev hipotekarnih posojil v ZDA. Največje kritike, ki so se pojavile ob nacionalizaciji, so bile, da so družbo zasebni lastniki spravili na rob bankrota, država in s tem davkoplačevalci pa rešujejo propadle finančne ustanove, lastniki jo pobrišejo. Krizo so čutile ostale finančne

ustanove. Tako so 15. septembra 2008 zaradi posledic širjenja finančne krize padli še naslednji dve veliki od peterice investicijskih bank v ZDA, Merrill Lynch in Lehman Brothers (Štiblar 2008, 93).

Ameriška vlada je preko FED-a kupcu bank ponujala dodatno podporo v obliki dodatne likvidnosti, ampak ta ukrep ni prinesel želenih rezultatov, zato je samo Bank of America kupila Merrill Lynch za samo 50 milijard dolarjev. Lehman Brothers pa je bankrotiral. Njegove zdrave dele je kupila angleška banka Barclays za 1,75 milijard dolarjev, kar je za nakup take ustanove drobiž. Krizo je ameriška vlada poskušala čim bolj omiliti. Že naslednji dan, 16. septembra 2008, so odobrili 85 milijard dolarjev dvoletnega posojila, ki je bilo namenjeno največji ameriški in svetovni zavarovalnici AIG. Ameriška vlada je s takšnim načinom skušala zavarovalnico rešiti bankrota, v zameno za posojilo je dobila varščino v obliki 80 % delnic družbe. Razlog za tak ukrep je, da bi bankrot AIG povzročil verižno reakcijo, ki bi vodil v propad svetovnega finančnega sistema, saj bi bil padec te ustanove s 700 milijoni komitentov po vsem svetu ter enim trilijonom bilančne vsote in 116.000 zaposlenimi prevelik udarec svetovnemu finančnemu sistemu. Kriza se je poznala tudi na svetovnih borzah, saj je cena največje investicijske banke v ZDA, Golden Sacks, samo v enem dnevu padla za 12,5 %. Trdno odločena ameriška vlada in FED, da ne bosta v nedogled reševala padajočih finančnih ustanov, sta bila priseljena zaradi krize že dan po padcu banke Lehman Brothers znova posredovati. Kriza se je že razširila na vse gospodarske panoge in se naprej vztrajno nadaljevala. Propadlo je veliko ameriških bank ter finančnih ustanov. Zato je ameriška vlada za zaustavitev padanja domin predlagala kongres. Ta je odobril finančni paket, ki je bil namenjen za sistematsko rešitev ameriškega finančnega sistema in posledično tudi Wall Streeta. V finančnem paketu, ki ga je sprejel kongres, je bilo 700 milijard dolarjev proračunskih sredstev, ki so bile namenjene oživljanju ameriškega gospodarstva. Posledica 3. oktobra 2008, ko je bil sprejet paket finančne pomoči, se je pokazala 6. oktobra, na ponedeljek, ko so borzni indeksi na Wall Streetu padli prek 7 %, kar je bil pokazatelj, da ljudje niso zaupali finančnemu paketu, ki ga je sprejela ameriška vlada. Tako je kriza že močno prizadela tudi realni sektor, ki se je čedalje bolj poglobljajal v recesijo. Krizo je bilo čutiti že v svetu, saj so borzni indeksi na Japonskem, v Evropi in Rusiji pospešeno padali, tako so kot posledico tega padanja dosegli tri- do petletne minimume. Tako je recesija zajela ves razviti svet (Štiblar 2008, 93).

4.2 Razširitev finančne krize po svetu in učinki na mednarodno poslovanje

Najprej se je finančna kriza razširila v Evropo. Ta ni bila neobčutljiva na dogodke v ZDA. Kriza se je začela v Evropo širiti preko finančnega sistema, ki vključuje banke, zavarovalnice in centralne banke. Tako se je posledično začela kriza najprej opazati ravno v bančnem sektorju. Torej ni bilo čudno, da je bilo na prehodu v oktober 2008 kar nekaj evropskih bank potrebnih pomoči. Pomoči so bile potrebne: Hypo Real Estate (Nemčija), Dexia (Francija,

Belgija), Branford & Bingley (Velika Britanija), Glintir (Islandija), Fortis (Belgija, Nizozemska, Luksemburg) in še veliko drugih (Štiblar 2008, 95).

Kriza se je preselila tudi na evropski nepremičninski posel, čutila se je vse močnejša nepremičninska kriza, predvsem v Veliki Britaniji, Španiji in na Irskem. Prav tako so se že prve države znašle na robu bankrota. Islandija je že dobila pomoč mednarodnega denarnega sklada, potem je zanjo prosila še Rusija. Recesija se je že konkretno poznala na finančnih trgih v Veliki Britaniji, saj so v septembru 2008 propadle tri Britanske banke: prva je bila Northern Rock, sledila ji je HBOS, ki je propadla 18. septembra 2008, in Bradford & Bingley 28. septembra 2008. Tako je za posledicami krize morala britanska vlada praktično nacionalizirati britanski bančni sistem, da ga je obvarovala pred nadaljnjim propadom (Štiblar 2008, 95).

Učinki so bili tudi drugje v finančnem sistemu, saj so cene delnic finančnih ustanov povsod v Evropi padle, bančnih posojil ni bilo. Kljub temu da so centralne banke v Evropi nižale diskontne cene, so bila posojila bistveno dražja. Francija in Velika Britanija sta dokapitalizirali za posledicami krize, dokapitalizirali sta vse svoje največje banke, temu je sledila tudi Nemčija, ki je nacionalizirala samo nekaj bank. Druge države so na veliko nacionalizirale svoje banke. Te države so na primer: Irska, Islandija, Belgija, Nizozemska in vse skandinavske države. Bilo je tudi nekaj držav, ki so zanikale potrebo po racionaliziranju svojih bank, vendar so jih naposled le morali dokapitalizirati. Te države so bile Španija in Italija (Štiblar 2008, 96; Krugman 2009, 188).

Kot odgovor na širitev ameriške finančne krize na globalne trge so vplivne države sveta, kot odgovor na to, organizirale srečanje držav Evrope, Amerike ter celo azijskih držav. Srečanje je potekalo 24. oktobra 2008. Potekalo je na Kitajskem, v glavnem mestu Peking (Štiblar 2008, 97).

Na tem skupnem srečanju so države poenotile stališča glede ukrepov za povečanje stabilnosti finančnega sistema in za povečanje likvidnosti in medsebojne koordinacije z drugimi državami. Kot so sklenili po koncu srečanja, so bile zahteve povečati nadzor nad regulacijo in vlogo IMT v pomoči prizadetim državam. Kot je lahko javnost izvedela po koncu srečanja, so ZDA nasprotovale bolj radikalnim spremembam svetovnega finančnega trga, saj bi to posledično imelo, da bi ZDA izgubile vodilno vlogo v globalnem finančnem svetu (Štiblar 2008, 97).

Globalno gledano se je moč svetovnega finančnega sistema iz Amerike preselila v Azijo, saj so azijske države postajale vse bogatejše. Posledično so se v letu 2008 pojavili interesi, da bi japonske banke reševale in prevzele vrsto propadlih bank v ZDA in po svetu. Temu je botrovalo tudi dejstvo, da je bilo stanje oktobra 2008 na borzah porazno. Borzni indeksi so bili najnižji po letu 2003, jen pa je bil najmočnejši v zadnjih 13-ih letih. Razlog za takšno porast jena je bil med drugimi najemanje posojil v jeni, tako pridobljeni denar pa uporabiti

za naložbe v finančne instrumente in valute, ki imajo večji donos ter vračanje posojil ob neto dobičku. V času pomanjkanja trdne valute ter likvidnosti, ki jo je sprožilo razdolževanje, se je sprožilo povpraševanje po jeni, kar je posledično pripeljalo do še dodatnega dviga jena. Ker so se Azija ter njene države že srečevale s krizo v letih 1997–1998, so bile na to krizo, ki se je začela širiti 2008, izredno dobro pripravljene, saj so bile nekatere med njimi v prejšnji krizi zelo prizadete. Te države so bile: Tajska, Indonezija, Malezija, Filipini in Južna Koreja. Edino, kar ima neposreden vpliv na njihovo gospodarstvo, je gibanje cen nafte ter surovin na svetovnih trgih, zato bi jih lahko njihov efekt neposredno prizadel. Največja gospodarska velesila, ki je obšla recesijo in imela še največjo rast na svetu, je Kitajska. Da posledice niso bile tako vidne, je pomagala kontrola kapitalskih tokov, saj je bila Kitajska manj prizadeta zaradi finančne krize. Tako je Kitajska še sprejela prave ukrepe in s tem zaščitila svoje gospodarstvo. Nižala je diskontno stopnjo centralne banke. V oktobru 2008 je sprejela paket fiskalnih spodbud v višini preko 560 milijard dolarjev (Štiblar 2008, 98).

Odpornost Kitajske se je kazala v pozitivni plačilni bilanci in velikih količinah deviznih rezerv, kar je bila dobra osnova Kitajske za spodbujanje gospodarstva ter odpornost na finančno krizo. Isto pot je obrala tudi Japonska, ki ima prav tako kot Kitajska zelo dobro osnovo glede velikih deviznih rezerv. Kriza je prizadela Kitajsko preko borznih indeksov, ki so se iz dneva v dan vse bolj nižali. Tako je Kitajska sprejela vrsto ukrepov za spodbudo povpraševanja po nepremičninah, prodajo zemlje ter zaščito bank. Ti ukrepi so Kitajsko gospodarstvo še bolj okrepili, saj se je Kitajska v tem času prebijala v center svetovnih gospodarskih dogajanj. Tako ima kot četrto gospodarstvo na svetu 200 milijard dolarjev deviznih rezerv. Prav tako je predvidena gospodarska rast Kitajske se vedno 9 % (Štiblar 2008, 95).

Latinska Amerika je bila za spremembo od Severne Amerike veliko bolj pripravljena na to krizo, saj se je že v preteklosti otepala iz finančnih kriz. Države v Latinski Ameriki imajo pozitivne denarne bilance, imele so akumulirane rezerve, presežke proračunov, ker so pri njih prihranki večji od potrošnje. Recesija je imela v tej regiji največji vpliv na državo Argentino. Zaradi posledic recesije je morala poddržaviti pokojninske sklade, vendar so kljub temu posledice finančne krize posredno dosegle tudi to regijo. Vzroki za to so bili padec nakazil zdomcev, počasnejša rast izvozne industrije, padec turizma in padec cen surovin (Štiblar 2008, 98).

Recesija je še prizadela ves globalni svet, tudi najrevnejše regije niso bile imune na to. Prizadela je afriško celino, čeprav so afriške države upale, da se bodo finančni krizi izognile, glede na to da niso bile integrirane v finančne trge in svoj kapital investirajo v lastno dovolj svetovno konkurenčno industrijo, produkcija in izvoz surovin pa nista tako ciklično soodvisna. Kljub vsemu je recesija prizadela tudi afriško celino. Posledica tega je bila, da so bile velike investicije odložene, kapitalski trg je bil močan samo v Južni Afriki. Najbolj je bil prizadet najnižji, revni sloji prebivalstva v Afriki. Je pa res, da je bila Afrika zaradi svoje

nerazvitosti v recesiji najmanj prizadeta, saj je bila prizadeta manj neposredno kot druge celine. Recesijo je opaziti v zmanjšanju nakazil zdomcev, ni bilo več posojilnih tokov in neposredne pomoči. Recesija je Afriko najbolj prizadela zaradi padca cen surovin (Štiblar 2008, 99).

V Oceaniji je bil zaradi padcev valut na svetovnih borzah ogrožen avstralski dolar in avstralske borze. Tako Avstralija kot Nova Zelandija sta finančno ukrepali v podporo svojih državnih bank (Štiblar 2008, 99).

4.3 Učinki krize na različne gospodarske regije sveta

Svetovno gospodarstvo je svetovna kriza prizadela v sredini leta 2008. Od tedaj se vse svetovne velesile in mednarodne organizacije trudijo z različnimi spodbudami, da bi svetovna gospodarstva ponovno oživila. Posledica je, da se po velikih spodbudah azijsko gospodarstvo, ki je najbogatejše, počasi odziva na te spodbude, kar pa posledično poveča gospodarske aktivnosti v azijskih državah. Druga gospodarstva, ki niso bila tako pripravljena na to finančno krizo in tudi niso tako močna, so jo slabše odnesla. Med njimi so: Velika Britanija, Nemčija, ZDA, Japonska in Italija. Vzhajajoči azijski trgi pa v recesiji niso bili tako prizadeti (Štiblar 2008, 108–111; Krugman 2009, 65).

Globalna kriza, ki je ves svet zajela v drugi polovici leta 2008, je najbolj prizadela vse gospodarske sektorje na svetu, še posebej hudo je prizadela jeklarsko industrijo, saj so cene padle od 20 do 70 %. Zelo prizadete panoge so med drugimi transport, ladjedelništvo, rudarstvo, proizvodnja trajnih in luksuznih dobrin, trgovinska panoga, gradbeništvo in turizem. Znaki globalne krize so bili vidno povsod v svetu in različne države so bile na krizo različno pripravljene. Ti znaki so bili umirjanje inflacije, manjša mednarodna menjava, padec cen surovin na globalnih trgih, padec indeksa cen transporta, zmanjšanje števila gradenj novih hiš in tudi padec prodaje avtomobilov. Tako so največja svetovna gospodarstva zabeležila padec gospodarske rasti, saj se je gospodarska rast v ZDA v letu 2009 skrčila za 2,6 %, v območju EU so v letu 2009 zaznali 3,2 % padec gospodarske aktivnosti, imuna niso bila niti azijska gospodarstva, saj je v letu 2009 Japonska zabeležila kar 5,8 % padec gospodarske aktivnosti (Štiblar 2008, 108–116).

4.4 Reševanje krize

Vsaka država lahko preko svoje centralne banke nudi pomoč na kreditnem in deviznem trgu, če za to obstaja razlog, da pride do intervencije države. Do intervencije lahko pride zaradi več razlogov, ki jim je skupno, da povzročajo neravnotežje v monetarnem in celotnem ekonomskem sistemu države. Tako lahko država preko centralne banke vpliva na višino obrestnih mer tečajev valut, količino domačega in tujega denarja v obtoku.

Različne vlade po svetu so se različno soočale s problemi finančne in gospodarske krize. Najpogostejši ukrepi, s katerimi so vlade po svetu reševale nelikvidne in nesolventne finančne ustanove, so naslednji (Štiblar 2008, 133):

- dokapitalizacija bank;
- državne garancije za vse depozite občanov, ki preprečujejo, da bi prišlo do navala na banke;
- tako imenovani prevzemi insolventnih delov bankrotiranih ustanov s strani konkurentov, nezdravi del gre v stečaj.

Vlade so svetu namenile kar 2,6 milijona ameriških dolarjev, ki so jih namenile za jamstvo bankam. Opaziti je bilo več 10 % padec svetovne gospodarske aktivnosti. Tako je samo vlada v ZDA namenila do zdaj skoraj 6 % BDP-ja, kar znaša skoraj 850 milijard EUR (Štiblar 2008, 117–122).

Tako so tam, kjer se je kriza začela – v ZDA, ameriška centralna banka (FED), ameriška korporacija za zavarovanje depozitov in oddelek za zakladništvo prevzeli vlogo za reševanje krize na področju ZDA. Na podlagi tega centralna banka znižuje obrestno mero in zagotavlja likvidnost, s tem pa pomaga sistemsko pomembnim finančnim institucijam, ki so na robu bankrota. Prav tako je FED v začetku leta 2009 namenil do 200 milijard dolarjev posojila posameznikom in malim podjetjem. Ameriško finančno ministrstvo je nacionaliziralo dve finančni agenciji FannieMae in FreddieMac, ki sta bili pomembni finančni agenciji na ameriškem hipotekarnem trgu, v recesiji sta se znašli na robu bankrota (Štiblar 2008, 113).

V letu 2008 se je odzvala tudi Evropska unija, saj se je kriza razširila tudi že vanjo in jo močno prizadela. Evropska unija je sestavila načrt, ki je predvideval, da se mora Evropska unija z usklajenimi ukrepi odzvati na krizo, prednostna naloga evropske unije mora biti ohranitev delovnih mest in krepitev kupne moči prebivalstva. Najpomembnejša cilja, h katerima je strmela EU, sta bila ponovna obnovitev zaupanja na finančnih trgih in omejitev posledic finančne krize v gospodarstvu. EU je v obdobju recesije čim bolj spodbujala mednarodno sodelovanje. Sprejela je tudi načrt za boj proti recesiji in tako namenila kar 200 milijard evrov pomoči evropskemu gospodarstvu. Tako je sveženj kratkoročnih in dolgoročnih ukrepov, sprejetih na ravni Evropske unije, znašal 1,5 % BDP-ja Unije. Ukrepi Evropske unije so bili v času recesije usmerjeni k povečanju kupne moči, spodbuditi gospodarske rasti in zaposlovanju (Štiblar 2008, 113).

Nobeno gospodarstvo na svetu ni bilo imuno na globalno krizo, saj je prizadela vse države na svetu. Najbolj prizadete so bile razvite države, nekoliko manj države v razvoju. Tako se ves svet sooča s problemi, ki so posledica finančne in gospodarske krize, zato se vse vlade in vsi voditelji sveta zavedajo, da se je bilo na to krizo treba odzvati složno in s skupnimi močmi. Tako so voditelji skupine G-20, ki jo sestavljajo največja globalna gospodarstva in hitro rastoči trgi, že ob koncu leta 2008 pripravili in se dogovorili o delovnem programu, ki naj bi

pripomogel k oživitvi svetovnega gospodarstva ter tako pripomogel k še učinkovitejši regulaciji finančnih trgov, izboljšal upravljanje na svetovni ravni (Krugman 2009, 179).

V to skupino sodijo Japonska, Nemčija, Velika Britanija, ZDA, Francija, Italija, Kanada, Rusija, Argentina, Brazilija, Mehika, Saudska Arabija, Južna Afrika, Avstralija, Evropska unija, Južna Koreja, Indonezija, Turčija, Kitajska in Indija. Tudi na območju Evropske unije je prišlo še do dodatnih pomoči, saj so državne garancije v višini 1.800 milijard evrov in dodatni ukrepi za refinanciranje v znesku 280 milijard evrov preprečili zlom finančnega sektorja. Skozi ves čas imajo ključno vlogo pri reševanju finančne in gospodarske krize Mednarodni finančni sklad (IMF), Evropska centralna banka (ECB) in tudi ostale centralne banke držav članic, ki so zagotovile likvidnost bančnega sistema in tako drastično znižale ključne obrestne mere (Krugman 2009, 179).

5 SLOVENIJA IN RECESIJA

5.1 Domače gospodarstvo in BDP

Pri analizi BDP sem se osredotočil na podatke iz let 2007, 2008, 2009. Podatki, ki sem jih pridobil, kažejo, da izvozna struktura slovenskega izvoza v države članice EU ostaja nespremenjena, in sicer znaša razmerje 70 : 30 v korist držav EU. Slovenija je imela v letu 2009 v primerjavi z letom 2008 manjši izvoz, in sicer za 19,0 %. Izvoz v države EU se je zmanjšal za 18,0, v države nečlanice še nekoliko bolj, in sicer za 21,2 %. Prav tako se je zmanjšal tudi uvoz, ki se je zmanjšal za kar 25,9 % (Šenk Ileršič 2010, 10).

5.1.1 Slovenija pred gospodarsko krizo

V letu 2006 je bilo slovensko gospodarstvo v vzponu, saj ga je zaznamovala kar relativno visoka gospodarska rast, ki je vrhunec dosegla v drugi polovici. Če podrobneje analiziramo to rast, bi opazili, da z vidika povpraševanja zunanja trgovina ostaja motor pogona rasti gospodarstva. Opaziti je bilo, da so v drugi polovici leta 2006 vodilno mesto z vidika rasti prevzele investicije. To rast lahko delno pripišemo odzivu podjetij na odpravo olajšave za investicije v letu 2007. Rast je bilo v letu 2006 opaziti predvsem v povečanih vlaganjih podjetij v opremo in transport. Ker je Slovenija z letom 2004 vstopila v Evropsko unijo, je morala Slovenija prilagoditi svojo okoljsko zakonodajo evropskim standardom. Tako je bilo v letu 2006 v slovenskem prostoru zaznati povečana vlaganja v okoljsko infrastrukturo, saj je morale nekaj sto velikih slovenskih podjetij prilagoditi svojo infrastrukturo, da bi izpolnjevali zahtevane standarde. Če na splošno vzamemo, je inflacija v letu 2006 znašala 2,5 %, ugodna so bila gibanja na trgu dela.

Slovenija je imela leta 2006 zelo živahno blagovno menjavo z Evropsko unijo, saj se je kazala posledica vstopa Slovenije v Evropsko unijo, zato je bil nadpovprečen izvoz in tudi uvoz iz in v Evropsko unijo čisto razumljen. V letu 2006 je Slovenija največ izvozila na evropske trge, na primer v Italijo, vse skandinavske države, Avstrijo, Veliko Britanijo, Nemčijo ter nove članice Evropske unije, ki so se pridružile tega leta. Svoj izvoz je Slovenija razširila še na dva tuja evropska trga, in sicer v Romunijo in Bolgarijo (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj 2007a, 3).

Zunaj evrskega območja se je slovenski izvoz v letu 2006 povečal nekaj manj od povprečja, bistveno bolj se je povečal uvoz. Uvoz se je najbolj okrepil z državami na ozemlju nekdanje Jugoslavije, izvoz je narastel predvsem s Srbijo, Črno goro in Hrvaško. Živahna je bila tudi blagovna menjava z Rusijo in ZDA (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj 2007b, 4).

V letu 2007 je Slovenija dosegla visoko gospodarsko rast, glavna razloga zanjo sta bila visoka investicijska dinamika v letu 2007 in izvoz slovenskega gospodarstva. V letu 2007 se je začela umirjati realna rast BDP-ja v globalnem svetu. Zniževala se je rast zasebne potrošnje, ki se je začela nazadovati zaradi visokih cen hrane in energije na svetovnih trgih. Zaznati je bilo veliko inflacijskih pritiskov, ki so bili posledica rasti surovin in energentov na svetovnih trgih. V letu 2007 je bilo zaslediti rast življenjskih potrebščin za kar 5,6 % (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj 2008a, 3).

V letu 2007 se je gospodarska rast nadaljevala. To leto je bilo za Slovenijo prelomno, ker je naš tolar zamenjal evro. Glavna razloga za veliko gospodarsko rast v Slovenija sta bila naložbe in izvoz, pripomogle so tudi ugodne gospodarske razmere v mednarodnem okolju in bistveno velika investicijska aktivnost. Na slovensko gospodarsko rast so poleg konjunktivnih razlogov vplivali tudi pozitivni učinki sprejetih reform, ki so bile predvsem davčne narave. Prav tako so pozitivno vplivali tudi učinki članstva v EU. To se je posledično kazalo predvsem v slovenski menjavi s tujino. Ob vseh teh dejavnikih je Slovenija zabeležila najvišjo gospodarsko rast, vse od leta 1991. Zabeležena gospodarska rast v letu 2007 je znašala 6,1 %, BDP na prebivalca je znašal 16.616 evrov. Visoka gospodarska rast je pozitivno vplivala na javne finance, saj se je primanjkljaj sektorja države z 1,2 % BDP-ja v letu 2006 zmanjšal na 0,1 % BDP-ja. V letu 2007 je bila dosežena tudi najnižja stopnja brezposelnosti, saj je znašala 7,7 % (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj 2008a, 3).

5.1.2 Slovenija v času gospodarske krize

Slovensko gospodarstvo ni ostalo imuno na vpliv krize, ki je zajela Evropsko unijo, saj je zelo vezano na izvoz svojih izdelkov in storitev. Tako je Slovenija v letu 2008 zabeležila 3,5 % gospodarsko rast, ki je v primerjavi z letom 2007 izjemno majhna, saj je leta 2007 znašala 6,8 %. Recesija se je v Slovenijo razširila v drugi polovici leta 2008, kar se je odrazilo kot zmanjšanje rasti mnogih makroekonomskih kazalcev. Opazno so se znižali uvoz, izvoz in investicije v osnovna sredstva. V letu 2008 se je občutno znižal obseg industrijske proizvodnje za 1,9 %, medtem ko je med konjunkcijo narasel za kar 7 %. Vzrok za zmanjšanje proizvodnje je bilo iskati v manjšem povpraševanju držav, ki so se znašle same v recesiji, najbolj je globalna stagnacija prizadela predelovalne dejavnosti. Tako so na območju Slovenije v letu 2008 zabeležili močno znižanje uvoza in izvoza. Najbolj se je znižal izvoz v države EU. Bruto investicije v osnovna sredstva so se v zadnjem obdobju leta 2008, v primerjavi z obdobjem v letu 2007, zmanjšale za 8,5 %. V letu 2008 je bilo zaznati tudi zmanjšanje izvoza v višini kar 9,4 %, saj je bilo najbolj izrazito in je največ prispevalo k negativni gospodarski rasti v drugi polovici leta 2008. Na drugi strani se je zmanjšala tudi vrednost uvoza blaga, saj je saldo menjave s tujino na rast slovenskega bruto domačega proizvoda vplival pozitivno v višini 0,6 %. Povečali so se izdatki za končno potrošnjo. Realna končna potrošnja se je povečala za 2,0 %, kar je nekoliko počasneje, kot je bila zabeležena rast v prvi polovici leta 2008. Za 5,0 % so se povečali tudi izdatki države, s tem je bila

zabeležena največja rast med vsemi kategorijami. Poslabšal se je položaj v predelovalni dejavnosti na področju Slovenije. Vrednost v tej panogi se je znižala kar za 10,5 %. Nizka gospodarska rast je vplivala tudi na poslabšanje javnih financ, saj se je proračunski presežek zmanjšal za 0,2 %. Tako je leto 2008 zaznamovala visoka inflacija, ki je junija 2008 dosegla 7,0 % (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj 2009b, 9–14).

V zadnjem četrtletju leta 2008 je bilo opaziti, da svetovna gospodarska in finančna kriza že načenjata slovensko gospodarstvo. Kratkoročni kazalniki so v letu 2009 iz meseca v mesec kazali vse večje znižanje gospodarske dejavnosti, kar se je odrazilo tudi kot največji slovenski gospodarski upad po letu 1992. Ker sta globalna gospodarska in finančna kriza prizadeli ves globalni svet, se je posledično zmanjšalo povpraševanje in kupna moč. Ker izvoz v slovenskem BDP-ju predstavlja kar 70 %, je zmanjšanje zunanjega povpraševanja močno vplivalo na slovensko gospodarstvo ter ga tako zelo prizadelo. Tako je zmanjšanje neposredno vplivalo na nižanje rasti uvoza in posledično tudi nazadovanju gospodarske aktivnosti na slovenskem gospodarskem prostoru (Poteza 2011, 14).

Zaradi tega je bilo 30 % zmanjšanje investicij, zmanjšanje zunanje trgovinske menjave za 25 % ter več kot 15 % zmanjšanje dodane vrednosti v predelovalni industriji. Vse to skupaj je v slovenskem gospodarstvu pustilo posledice, saj je druga polovica leta 2009 kazala na okrevanje slovenskega gospodarstva, ampak je kljub vsemu upadla za 7,8 % (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj 2010b, 8–15).

Tako je v letu 2009 zunanjetrgovinska menjava prispevala občutnemu zmanjšanju primanjkljaja tekočega računa plačilne bilance na območju Slovenije. Kljub nekolikemu zmanjšanju rasti javnofinančnih odhodkov so se zmanjšali javnofinančni prihodki, kar se je odrazilo kot presežek referenčne meje proračunskega primanjkljaja. Tako je bilo leto 2009 v znamenju šibke gospodarske dejavnosti in gibanja cen nafte na svetovnih trgih. Zaradi globalne recesije se je na ozemlju Slovenije, zaradi nizanja kupne moči, cena življenjskih potrebščin nižala. Povprečna letna inflacija v letu 2009 je bila 0,9 %. Tako se je inflacija po dveh letih spet vrnila v dovoljene okvire. Zaradi upada zunajtrgovinske menjave in nižanja gospodarske aktivnosti na področju Slovenije se je kriza iz gospodarstva preselila tudi na trg dela, saj se je stopnja brezposelnosti v letu 2009 iz meseca v mesec povečevala in ob koncu leta 2009 presegla mejo 10 %. Tako so se zaradi upada gospodarske rasti v letu 2009 za 12 % znižale tudi investicije (Poteza 2011, 12).

Slovensko gospodarstvo predstavlja majhno gospodarstvo, ki je izjemno odprto, saj znaša delež izvoza BDP-ja 70 %. Padec izvoza je torej v letu 2009 povzročil padec slovenskega BDP-ja za 9 %. Obseg proizvodnje se je na slovenskem gospodarskem prostoru v letu 2009 znižal za 17,4 %. Vzrok temu padcu proizvodnje je zmanjšanje povpraševanja držav, ki so se znašle v krizi. V globalnem pogledu je kriza najbolj prizadela predelovalne dejavnosti. Tako smo v slovenskem gospodarskem prostoru v letu 2009 zabeležili močno znižanje uvoza in izvoza na mednarodne trge, predvsem na trgu EU. Kriza se je v prvi polovici leta čedalje bolj

širila iz gospodarskega območja v storitvene dejavnosti; promet, trgovino in nepremičnine (Poteza 2011, 12).

V Sloveniji se je realni BDP v letu 2010 povečal za 1,2 %. Okrevanje slovenskega gospodarstva je bilo v letu 2010 počasnejše kot v povprečju evrskega območja, kjer je bila raven BDP-ja 1,7 %. Raven slovenskega BDP-ja, kljub vsem ukrepom vlade, po 8,1 % realnem padcu v letu 2009 še vedno precej zaostaja za ravno iz leta 2008 (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj 2010b, 8–15).

V letu 2010 je bilo za slovensko gospodarstvo značilno počasno in nestabilno okrevanje. Tako se je izvoz blaga in realni obseg proizvodnje predelovalnih dejavnosti povečal, ampak ta rast ni zadostovala, da bi bila na isti ravni kot v prvi polovici leta 2008. Ker je bila Slovenija v letu 2010 še vedno v gospodarskem nazadovanju, se tudi investicije niso povečale. To se v slovenskem prostoru odraža tudi v nizki stopnji gradbene aktivnosti. Tudi z vidika države se je povečal javnofinančni primanjkljaj, saj je ta znašal 1,8 milijarde evrov, javni prihodki so znašali 11,6 milijard evrov, na drugi strani so pa odhodki znašali 13,5 milijard evrov. V Sloveniji je bila brezposelnost zelo velika, saj je decembra 2010 znašala 110.012 registriranih oseb. Vzroki za to so bili neučinkovita vladna politika v času recesije, nezmožnost slovenskega političnega okolja, da bi sprejel ukrepe, ki bi podjetjem pomagali ublažiti znake recesije, neugodni poslovni pogoji ter pokojninska reforma. Opaziti je bilo rast cen življenjskih potrebščin, saj so se v letu 2010 povišale za 1,9 %. Stopnja rasti je ista kot tista, ki so jo zabeležili v evrskem območju. Posledica šibke gospodarske aktivnosti je bila relativno nizka rast cen, največ so k njej prispevale tudi visoke cene energentov, višje trošarine in ostale dajatve (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj 2011a, 3).

5.2 Recesija in kako iz nje

Slovenija zaradi nerazvitega finančnega in bančnega trga ni bila neposredno okužena s strupenimi vrednotnicami, tako da Slovenija ni neposredno prizadeta na začetku. Tudi gospodarstvo zaradi nerazvitega finančnega sistema ni bilo že takoj neposredno okuženo z likvidnostjo. Ko se je kriza razvijala, se je že začelo čutiti posredne vplive globalne finančne krize. Prihajajoča kriza se je naprej začela čutiti oziroma širiti v finančnem sektorju, kar je pomenilo, da bo krizo realni sektor začutil nekoliko kasneje, vendar ga bo še toliko bolj prizadela. Kot danes opažamo, je recesija Slovenijo zelo prizadela in še kar naprej drvim v vedno gobje vanjo. Temu stanju sta pripomogla glavna dva dejavnika. Slovenska vlada se je odzvala prepočasi in z nepravilnimi ukrepi ter s slabim začetnim gospodarskim stanjem Slovenije na začetku recesije. Da bi bolje razložil ta stanja, bom povzel Štiblarjevo (2008, 137–140):

- Slovenija je imela na začetku leta 2008 velik porast zunanega in neto dolga do tujine.
- Prav tako je imela Slovenija preveliko posojilno aktivnost bank, ki so skrbele za rast

domačega nepremičninskega balona. Ta umetna napihnjenost je povzročila razmerje 1 : 6 med posojili in depoziti.

- Kljub regulatorjem, ki jih ima Slovenija, je bilo zelo neugodno znižanje depozitnih obrestnih mer bank. To je povzročilo, da so ljudje prenesli svoje prihranke iz bank ter jih vložili na kapitalski trg. Ko je recesija udarila, so vrednosti na trgu padle, ljudje pa so trpeli zaradi padca na njem.

Slovenske banke so še v sredini leta 2008 zatrjevale, da pomoči države ne potrebujejo. Kaj kmalu se je pokazalo, kako ranljiv je slovenski finančni in bančni sektor. Banke so vedno bolj potrebovale in tudi same iskale pomoč pri tujih investitorjih in paradržavnih skladih za dokapitalizacijo. Glavni krivec za tako stanje bank so bili zagotovo tako imenovana »tajkunska posojila«, saj je banka posojilo odobrila, čeprav zanj ni imela potrebnega kritja. Banka je posojila odobrila z vidika gledanja kratkoročno, na osnovi dobrega imena podjetja in osebnih poznanstev. Ni pa še predvidevala recesije in zmanjšanje likvidnosti, kar je prizadelo realni sektor. Velika podjetja niso mogla več odplačevati svojih najetih posojil, razlog za to je tičal v zmanjšanem povpraševanju ter padcu kupne moči kupcev. Tako se je tudi banka začela srečevati s problemom likvidnosti (Štiblar 2008, 137).

Prav tako se je zaradi posledic recesije zmanjšal slovenski izvoz, ki je bil posledica finančne recesije v razvitih državah, ki so uvoznice slovenskih izdelkov ter storitev.

5.3 Investicije

Evropska unija je v boj proti recesijskim ukrepom stopila odločno. Tako je sprejela evropski načrt za oživitev gospodarstva na območju Evropske unije, ki predvideva proticiklični makroekonomski odziv na krizo, ki je pridela evropsko gospodarstvo, saj ga sestavlja vrsta nekoliko ambicioznih ukrepov za podporo realnemu evropskemu gospodarstvu. Cilj, ki si ga je Evropska unija zadala, je, da bi s temi ukrepi preprečila globoko recesijo in da bi se evropsko gospodarstvo čim prej opomoglo, da bi se spet začela gospodarska rast na evroobmočju (Kroflič 2009, 34).

Načrt Evropske unije je bil sestavljen iz (Kroflič 2009, 34):

- Takojšnje proračunske spodbude v vrednosti 200 milijard evrov, kar znaša 1,5 % BDP-ja na območju Evropske unije. Ta ukrep je zajemal povečanje proračunskih odhodkov držav članic Evropske unije v vrednosti 170 milijard EUR, kar znaša okoli 1,2 % BDP-ja Evropske unije. Unija je zagotovila tudi sredstva EU v podporo takojšnjim ukrepom, ki so znašala okoli 30 milijard EUR, kar znaša 0,3 % BDP-ja Evropske unije.
- Prav tako se je Evropska unija zavzela za več prednostnih ukrepov, ki imajo svoj izvor v Lizbonski pogodbi. Bili so namenjeni tako prilagajanju sredstev EU dolgoročnim izzivom in nadaljnjem izvajanju strukturnih reform.

Prvi neposredni opazni znaki svetovne finančne krize v Sloveniji so se pojavili v nezaupanju institucij finančnega sektorja po celem svetu, kar je vplivalo na neaktivnost evropskega medbančnega trga ter na dostop slovenskih bank do finančnih virov in svežega denarja. Posledica, da slovenske finančne institucije niso mogle priti do svežih finančnih virov, je bila omejitev dostopa slovenskega gospodarstva do njih. Finančna kriza je spodkopala zaupanje deponentov finančnih ustanov, vlagateljev in gospodarskih družb v zmožnost slovenskega bančnega sistema. Zato si je slovenska vlada zadala ukrepe, katerih cilji so bili usmerjeni k ohranjanju zaupanja ter stabilnosti v finančni sistem na območju Slovenije, zato da bi se v gospodarstvu ohranil dostop do financiranja, poslovanja in naložb. Temelj za gospodarsko rast, razvoj in visoko stopnjo zaposlenosti je stabilen finančni sistem. Zato poskuša slovenska vlada kar najbolj spodbuditi finančne institucije. Slovenska vlada je pri pripravi ukrepov proti recesiji upoštevala evropske smernice in to da je slovensko gospodarstvo majhna, a odprta ekonomija in da kar 70 % slovenskega BDP-ja predstavlja izvoz. Se je pa slovenska vlada na recesija odzvala prepočasi (Kroflič 2009, 35).

5.4 Mednarodno poslovanje Slovenije

Slovenija je zelo močno vpeta v mednarodne trgovske tokove. Tako se je blagovna menjava Slovenije s tujino v obdobju med leti 2000–2009 povečala iz 20,5 milijarde EUR na 33,1 milijarde EUR oziroma za 61,8 %. Če primerjamo leta med seboj, lahko opazimo, da je vrednost blagovne menjave vrh dosegla leta 2008, ko je ta znašala 42,9 milijarde EUR, leta 2009 pa je zaradi globalne in finančne krize posledično prišlo do močnega upada blagovne menjave v višini 9,72 milijarde EUR. Prav tako lahko ugotovimo, da je izvoz proizvodov v obdobju med 2000–2009 kumulativno beležil rast v višini 68,76 %. Tako je največjo rast Slovenija zabeležila leta 2007, ko se je izvoz glede na leto 2006 realno povečal za 13,9 %. Najvišjo vrednost pa je vrednost izvoza dosegla leta 2008, ko je znašala 19,81 milijarde EUR. V letu 2009 pa se je vrednost izvoza realno zmanjšala za 18,1 % (Ministrstvo za gospodarstvo et al. 2011, 9).

Preglednica 12: Izvoz Slovenije po proizvodih v obdobju 2000–2009, najpomembnejši proizvodi

Št.	Izvoz Slovenije v obdobju 2000–2009 po 4-mestni šifri Kombinirane nomenklature kumulativni podatki	Podatki v mlrd. EUR
1.	Avtomobili in druga motorna vozila	13,68
2.	Zdravila	9,04
3.	Sedeži in njihovi deli	4,86
4.	Deli in pribor za motorna vozila	3,69
5.	Elektrotermični aparati in naprave za gospodinjstvo	2,60
6.	Nove zunanje pnevmatične gume (plašči)	2,50
7.	Drugo pohištvo in njihovi deli	2,46
8.	Zračne ali vakuumske črpalke, zračni ali plinski kompresorji in ventilatorji idr.	2,42
9.	Hladilniki, zamrzovalniki in druge naprave za hlajenje	2,32
10.	Papir in karton	2,03
11.	Električna energija	2,00

Vir: Ministrstvo za gospodarstvo et al. 2011, 9.

Slovenija je v mednarodnem trgovanju v obdobju med 2000–2009 izvozila največ zdravil, avtomobilov, sedežev, avtomobilskih delov, elektrotermičnih naprav, pnevmatik, pohišta, črpalk, kompresorjev, hladilnikov, zamrzovalnikov, papirja, kartona ter električne energije (Ministrstvo za gospodarstvo et al. 2011, 9).

Prav tako je v letu 2009 uvozila za kar 17,12 milijarde EUR, kar pa je 20 % manj kot leta 2008. Tako se je vrednost izvoza v obdobju 2000–2009 kumulativno povečala za 55,82 %. V Sloveniji smo najvišjo vrednost zabeležili leta 2008, ko je uvoz znašal 23,05 milijarde EUR (Ministrstvo za gospodarstvo et al. 2011, 9).

Preglednica 13: Uvoz Slovenije po proizvodih v obdobju 2000–2009, najpomembnejši proizvodi

Št.	Uvoz Slovenije v obdobju 2000–2009 po 4-mestni šifri Kombinirane nomenklature kumulativni podatki	Podatki v mlrd. EUR
1.	Olja iz nafte in bituminoznih materialov	10,54
2.	Avtomobili in druga motorna vozila	8,40
3.	Deli in pribor za motorna vozila	5,37
4.	Zdravila	3,39
5.	Naftni plini in drugi plinasti ogljikovodiki	2,47
6.	Motorna vozila za prevoz blaga	2,14
7.	Računalniki – stroji za avtomatsko obdelavo podatkov in njihove enote	2,02
8.	Izolirani električni vodniki, kabli iz optičnih vlaken	1,79
9.	Aluminij	1,78
10.	Električna energija	1,76
11.	Zračne ali vakuumske črpalke, zračni ali plinski kompresorji in ventilatorji idr.	1,33

Vir: Ministrstvo za gospodarstvo et al. 2011, 10.

Lahko ugotovimo, da so v uvozu Slovenije v obdobju 2000–2009 vrednostno najmočnejše zastopani nafta in naftni derivati, avtomobili, avtomobilski deli, zdravila, zemeljski plin, motorna vozila za prevoz blaga, računalniki, električni vodniki, aluminij, električna energija, zračne in vakuumske črpalke (Ministrstvo za gospodarstvo et al. 2011, 10).

Tako je Slovenija med obdobjem 2000–2009 beležila negativno trgovsko bilanco, saj je bil leta 2008 uvoz proizvodov vrednostno 3,24 milijarde EUR višji od izvoza proizvodov. Ugotovimo lahko, da se je pokritost uvoza z izvozom v obdobju 2000–2009 gibala med 86 % leta 2000 in 2008 ter 95 % leta 2002. Tako je leta 2009 glede na leto 2008 prišlo do občutnega izboljšanja pokritosti uvoza z izvozom (Ministrstvo za gospodarstvo et al. 2011, 12).

V letu 2009 je v Sloveniji 53.897 gospodarskih družb in zadrug ustvarilo 18,98 milijarde EUR čistih prihodkov od prodaje na tujih trgih, kar pa predstavlja 26,4 % vrednosti vseh prihodkov. Od teh prihodkov so 9,2 % čistih prihodkov ustvarile mikro-družbe, ki so predstavljale kar 92,5 % vseh družb v Sloveniji, majhne družbe, ki so skupaj predstavljale 4,6 % vseh družb, pa so prikazale 10 % vrednosti čistih prihodkov. 13,6 % pa so ustvarile srednje velike družbe, ki so pa imele 1,5 % delež, medtem ko so velike družbe, ki jih je v Sloveniji bilo 1,4 %, ustvarile kar 67,2 % vrednosti čistih prihodkov od prodaje na tujih trgih (Ministrstvo za gospodarstvo et al. 2011, 12).

Preglednica 14: Struktura družb v Sloveniji glede na velikost družb in glede na delež ustvarjenih čistih prihodkov od prodaje na tujem trgu v obdobju 2007–2009

Kazalec	Leto	Mikro	Majhne	Srednje	Velike
Delež družb glede na velikost v %	2009	92,5	4,6	1,5	1,4
	2008	92,4	4,6	1,5	1,5
	2007	92,7	4,0	1,6	1,6
	2006	92,8	3,9	1,6	1,7
Delež v čistih prihodkih od prodaje na tujem trgu v %	2009	9,2	10,0	13,6	67,2
	2008	10,0	9,3	13,8	66,9
	2007	9,5	7,5	15,3	67,6
	2006	8,8	7,7	15,1	68,4

Vir: Ministrstvo za gospodarstvo et al. 2011, 12.

Iz analize, ki prikazuje gibanje deleža čistih prihodkov od prodaje na tujem trgu glede na strukturo slovenskih gospodarskih družb, ugotovimo povečanje deleža mikro in majhnih družb v ustvarjenih čistih prihodkih od prodaje na tujih tržiščih med obdobjem 2006–2010. To povečanje lahko pripišemo trendu zmanjševanja deleža velikih in srednje velikih gospodarskih družb (Ministrstvo za gospodarstvo et al. 2011, 12–13).

Če pogledamo privlačnost trgov posameznih držav za Slovenijo ter upoštevamo različne faktorje, lahko sestavimo tabelo za Slovenijo privlačnih trgov. Te faktorji pa so: rast izvoza posameznih držav v Slovenijo v letu 2009 in 2010 ter napoved gospodarske rasti do leta 2015 za posamezno državo, globalni indeks konkurenčnosti 2010, napoved globalnih trgov do leta 2025, ankete med podjetji, na katere trge želijo vstopati, ter že izvedene aktivnosti, vrednost izhodnih in vhodnih investicij, vključenost v eno izmed hitro rastočih skupin, pravna formalna urejenost trgovskega sodelovanja na področju EU, rast države v letu 2010, vidikov mednarodnega razvojnega sodelovanja (Ministrstvo za gospodarstvo et al. 2011, 18).

V tabeli, ki jo prilagam, so svetovna gospodarstva, za katere so v obdobju 2011–2015 predvidene najvišje gospodarske rasti. Nekatera od teh gospodarstev bi lahko bil zanimiva tudi za sodelovanje s slovenskim gospodarstvom (Ministrstvo za gospodarstvo et al. 2011, 19).

Preglednica 15: Svetovna gospodarstva za katere so v obdobju 2011–2015 predvidene najvišje gospodarske rasti in so zanimiva za slovensko gospodarstvo

Države	
1. skupina	Rusija, Indija
2. skupina	Turčija, Egipt
3. skupina	Kitajska, BiH, Albanija
4. skupina	Nemčija, Francija, Srbija, ZDA, Brazilija, ZAE
5. skupina	Italija, Avstrija, Madžarska, Ukrajina, Švica, Bolgarija, Katar, Saudska Arabija, Južna Koreja, Iran
6. skupina	Hrvaška, Romunija, Makedonija, Kosovo, Črna gora, Jordanija, Malezija, Indonezija, Vietnam, Kanada, Kujvat, Pakistan
7. skupina	Skandinavske države (Danska, Švedska, Finska, Norveška), Avstralija, Japonska, Velika Britanija, Izrael (Op. V to skupino držav bi sodile še Nemčija, Francija Kitajska, ZDA, Švica, Koreja, Kanada ter Indija, vendar so že zajete v prejšnjih skupinah)

Vir: Ministrstvo za gospodarstvo et al. 2011, 18.

Če pogledamo vključevanja v svetovno trgovino z vidika dejavnikov, lahko za Slovenijo izpostavimo sledeče faktorje, ki so zanjo značilni. Slovenija je dokaj majhna država in je tako zelo odvisna od mednarodne trgovine. Če pogledamo kazalce razvitosti, ki ga uporablja ves razviti svet, in sicer BDP, ugotovimo, da je stopnja razvitosti gledano z vidika BDP-ja relativno visoka. Če pogledamo lego Slovenije, opazimo, da je na severu in zahodu obkrožena z zelo razvitimi državami. Tako ugotovimo tudi, da se geografska koncentracija Slovenije glede na mednarodno trgovino zelo zanaša na EU, saj predstavlja delež izvoza v te države 69 % in delež uvoza iz teh držav skoraj 78 % (Šenk Ileršič 2010, 10).

6 PREUČEVANJE POSLOVANJA PODJETJA

6.1 Predstavitev podjetja Etol d. d.

Podjetje Etol, d. d., se nahaja na območju celjske kotline, in sicer na naslovu Škofja vas 39. Podjetje je bilo ustanovljeno leta 1924. Njihova glavna panoga je proizvodnja arom in eteričnih olj. Po lastniški strukturi so delniška družba, tako da mora podjetje vse podatke javno prikazati in so dostopni njihovim delničarjem (Etol 2010, 1).

Podjetje želi v prihodnje postati svetovno prepoznavni ustvarjalec in inovator in dobavitelj arom ter prehranskih sestavin na osnovi sadja. Ker so zelo ambiciozni, sledijo svoji filozofiji, ki si jo predstavljajo kot tri osnovne temelje do Etolove prepoznavnosti. Ti temelji so zaposleni v podjetju, njihovi poslovni partnerji in naporji, ki jih vlagajo na področju raziskav in razvoja v podjetju (Etol.si 2011b).

So zelo mednarodno razviti, saj večino svojih izdelkov izvozijo na tuje trge. Tako je Etol, d. d., postal ena od vodilnih evropskih hiš za prehransko industrijo, ki ima več kot 300 zaposlenih. Prisotni so že v več kot 47 državah po svetu. Etolov letni obseg poslovanja presega 40 milijonov evrov, letno pa razvijejo kar preko 1000 novih izdelkov, s katerimi postajajo mednarodno prepoznavni. Tako je podjetje Etol, d. d., prisotno že na pet kontinentih (Etol.si 2011a).

Imajo 47 lastnih entitet v tujini (podjetja in predstavništva) na Poljskem, Slovaškem, v Srbiji, Makedoniji, Rusiji in Kazahstanu. Predstavništva oziroma družbe, ki so v mešani lasti, pa imajo na Kitajskem in Tajskem, tudi v Rusiji, Ukrajini, Belorusiji in Litvi, Združenih arabskih emiratih, Jordaniji in Siriji ter v Veliki Britaniji, Nemčiji, Avstriji in Italiji kot tudi v Turčiji, Bolgariji, Romuniji, v Bosni in Hercegovini, na Hrvaškem, Madžarskem in Češkem (Etol 2010, 1).

Proizvodni artikli družbe Etol d. d. zavzemajo izdelke s področja (Etol 2010, 2):

- izdelkov iz siruparne, ki pa zajemajo razne sadne pripravke, baze, sirupe, tekoče arome za aromatizacijo pijač, castinge za tobačne izdelke in ekstrakte suhega sadja,
- sadnega koncentrata, destilate in destilacije polizdelkov.

Uprava matičnega podjetja Etol, d. d., je enočlanska. Za predsednika uprave je bil 1. januarja 2008 postavljen Zdenko Zanoški, ki je zaposlen v podjetju vse od leta 1978.

6.2 Tržišča Skupine Etol skozi leta

Preglednica 16: Primerjava izvoznih trgov podjetja Etol d. d. skozi leta

V evrih	Januar 2010 do decembra 2010	Delež v %, leto 2010	Januar 2008 do decembra 2008	Delež v %, leto 2008	Januar 2007 do decembra 2007	Delež v %, leto 2007
Evropska unija	20.573.864	44,7	12.848.168	29,4	16.223.074	44,8
JV Evropa	15.584.556	33,8	14.038.162	32,2	12.584.005	34,8
Novi trgi	714.484	1,6	338.009	0,8	668.940	1,8
V Evropa	9.173.952	19,9	8.582.357	19,7	6.684.586	18,8
Skupaj	46.046.856	100,0	35.806.696	82,1	36.160.605	100,0

Vir: Etol 2010, 15; Etol 2008, 13; Etol 2007, 32.

V letu 2006 je podjetje največ svojih izdelkov prodalo na tržišča Jugovzhodne Evrope. Podjetje je v tem letu tudi zabeležilo manjšo prodajo na slovenskem tržišču kot je bila predvidena, podjetje je uspelo povečati prodajo na trgih drugih držav sveta (Etol 2006, 32).

Podjetje je začelo intenzivneje vstopati v italijanski in nemški trg. Podjetje je na področju trgov bivše Jugoslavije uspelo tudi povečati prodajo. Povečanje prodaje pripisujejo predvsem novim izdelkom podjetja ter tudi novim kupcem, ki jih podjetje skuša več čas pridobivati.

Podjetje je že v letu 2006 občutilo posledice zvišanje cen surovin ter celo pomanjkanje v oskrbi z nekaterimi surovinami. Prav tako je na nabavne cene materialov vplivalo dvig stroškov energentov, kot sta elektrika ter zemeljski plin. Podjetje je negativne učinke nabavnih cen skušalo z sodelovanjem z razvojnimi tehnologijami ublažiti z uvedbo alternativnih materialov ter neposrednega pritiska na nižanje nabavnih cen drugih strateških surovin (Etol 2006, 32).

V letu 2006 so odprli novo hčerinsko podjetje v Rusiji, ki ima sedež v Moskvi. Etol, d. d., je v letu 2006 s svojim razvojem in inovacijami razvil paleto novih izdelkov in tako popestril svojo ponudbo. V tem letu so prav tako imeli težave v Rusiji, kamor podjetje izvozi zelo veliko svojih izdelkov, zato jim predstavlja ta trg velik tržni delež. Izvozni produkti, ki jih Etol d. d. proda na ta trg, se uporabljajo predvsem v proizvodnji alkoholnih pijač. Vlada je v letu 2006 trg alkoholnih pijač obremenila z visokimi trošarinami, kar je posledično zelo vplivalo na prodajo podjetja na teh trgih. Tako so politične razmere negativno vplivale na tržni delež podjetja v Rusiji. Etol, d. d., se je v tem letu prav tako soočal z dvigom nekaterih strateških surovin, ki so posledica povečanja deleža stroškov porabljenih materialov. Povečale so se tudi cene energentov, ki povečujejo tudi celotne stroške vode, plina in elektrike (Etol 2006, 32).

V tem letu se je podjetje zavzemalo, da bo ključno poslovni in razvojni cilj podjetja ter skupine Etol ta, da bo skupina postala eden od ključnih vodilnih evropskih dobaviteljev

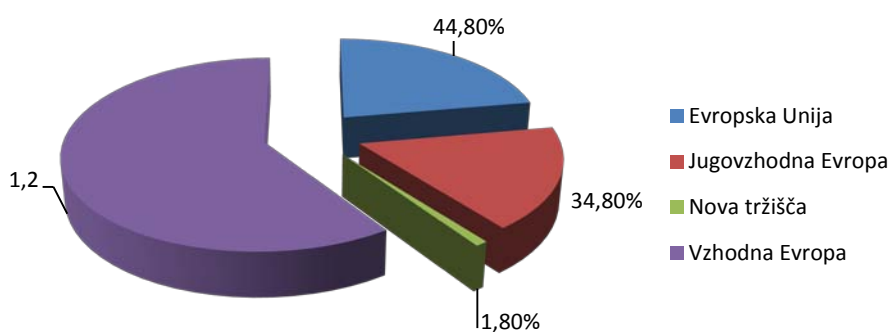
mesnih, zeliščnih ter zelenjavnih arom v Srednji ter Vzhodni Evropi. Da bi dosegli zastavljene cilje, so si v podjetju zadali, da bodo vzpostavili učinkovit poslovni sistem in zagotovili poslovne procese, ki bodo spodbujali inovativnost, fleksibilnost, kakovost, delovanje v skupinah, skrajšali dobavne roke, stalno zniževali stroške, omogočali zaposlenim v podjetju, karierni razvoj ter tako kar najbolj razveseljevali kupce (Etol 2006, 32).

V podjetju so v letu 2006 dosegli 8.115.465 SIT skupnih prihodkov, kar predstavlja kar 3,5 % manjšo vrednost v primerjavi z letom 2005. Slabšo prodajo so dosegli na območju Slovenije in v državah Vzhodne Evrope. Na ozemlju Evropske unije so ohranili enak tržni delež kot leta poprej, podjetje pa je rast zasledilo na trgih Jugovzhodne Evrope in drugih državah sveta.

Podjetje Etol, d. d., se je v letu 2006 financiralo z lastnim kapitalom, nekaj je bilo tudi zadolževanja pri poslovnih bankah (Etol 2006, 32).

V letu 2006 je skupina Etol, d. d., dosegla 7.538.326 SIT prihodkov s prodajo izdelkov in surovin, s čimer je podjetje za letom 2005 zaostalo za 4,8 %. Podjetje je svoje izdelke najbolj prodajalo na trgih držav Jugovzhodne Evrope, saj je podjetje presegló pričakovano prodajo na tujih trgih. Na ozemlju Slovenije je v letu 2006 Etol, d. d., dosegel nekoliko manjšo prodajo kot leto poprej (Etol 2006, 32).

6.3 Poslovanje podjetja pred gospodarsko krizo

Slika 3: Delež trgov v letu 2007

Vir: Etol 2007, 32.

V letu 2007 je skupina Etol, d. d., zabeležila 36,2 milijonov evrov prihodkov od prodaje. To je kar 15 % več kot v letu 2006. Uspelo jim je povečati čisti dobiček na delnico kar za 61 %. Podjetje je veliko investiralo v posodobitev tehnološke opreme v podjetju in so za

posodobitve skupaj namenili kar 3 milijone evrov. V glavnem so bile posodobitve namenjene modernizaciji proizvodnje tekočih arom (Etol 2007, 14).

V letu 2007 je skupina Etol, d. d., zabeležila 38.776.744 evrov skupnih prihodkov, kar je v primerjavi z letom 2006 za 21 % več. Od skupnih prihodkov je to kar 93,2 % oziroma 36.160.605 evrov od prodaje, kar je za 15 % več, kot so znašali prihodki od prodaje v letu 2006. Skupina Etol, d. d., je v letu 2007 realizirala bistveno višje finančne prihodke kot v letu 2006. Ti finančni prihodki so znašali 1.961.925 evrov, kar pa znaša 5,1 % vseh prihodkov podjetja, preostali prihodki so drugi poslovni prihodki in so leta 2007 znašali 654.214 evrov oziroma 1,7 % vseh prihodkov.

Tako je podjetje v letu 2007 realiziralo kar 60 % višji čisti dobiček kot leta 2006, tako je čisti poslovni izid podjetja Etol, d. d., v letu 2007 znašal 2.792.455 evrov (Etol 2007, 14).

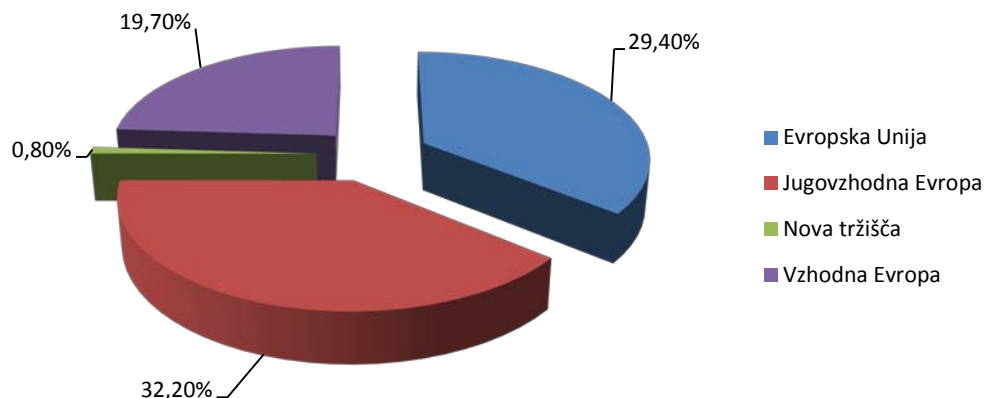
Podjetje se zaveda, da je v njihovi panogi pomembna prepoznavnosti, ki je ključ za čim boljši uspeh. Zato je internacionalizacija podjetja nujen podvig, saj podjetje s širjenjem na tuje trge povečuje svojo prepoznavnost ter tako še krepi svoj gospodarski ugled na novih trgih. V skupini Etol se tega zelo zavedajo, v ta namen se tako udeležujejo lokalnih sejmov, na katerih že povečujejo svojo prepoznavnost. Posebno pozornost pa v podjetju namenjajo tudi iskanju novih agentov in distributerjev ter sledenju njihovem delu (Etol 2007, 14).

V letu 2007 so jim povzročale težave predvsem neugodna tečajna nihanja med dolarjem in evrom, kljub temu je skupina Etol, d. d., zaznala izboljšanja v poslovanju na trgih Vzhodne Evrope (Etol 2007, 14).

Podjetje Etol, d. d., je v poslovnem letu 2007 doseglo 36.160.605 evrov prihodkov s prodajo izdelkov. To pomeni, da je skupina Etol, d. d., v letu 2007 preseгла prodajo v primerjavi z letom 2006 za 15 %. Podjetje je v letu 2007 povečalo delež prodaje v Sloveniji, razlog za to so bili novi izdelki, ki jih je podjetje ponudilo svojim kupcem v Sloveniji. Podjetje je zabeležilo porast povpraševanja na evrskem območju tako, da je še bolj utrdilo svoj položaj na evropskih trgih. Zabeležili so tudi večjo prodajo od načrtovane na jordanskem in iranskem trgu. Pojavile so se tudi težave na Ruskem tržišču, saj je vlada v tej državi sprejela visoke trošarine na alkohol, pri čemer so to zelo občutili v podjetju, saj so njihovi glavni kupci in proizvajalci alkoholnih pijač (Etol 2007, 14).

6.4 Podjetje v času gospodarske krize

Slika 4: Delež trgov v letu 2008

Vir: Etol 2008, 13.

V tem letu so vsi borzni indeksi po svetu zabeležili velike padce. V podjetju so v letu 2008 opazili padec prodaje na evropskih trgih, ki jih je že prizadela recesija. Na teh trgih podjetje ni izpolnilo zastavljenih ciljev prodaje. Podjetje je preseglo prodajo v primerjavi z letom 2007 ter tako preseglo načrt prodaje na slovenskem trgu. Realizacija, ki je bila potrebna, da je podjetje uspelo izpolniti zastavljene cilje prodaje, so bili novi izdelki, s katerimi je podjetje prišlo na slovensko tržišče in jih ponudilo kupcem. Zelo pomembna tržišča za podjetje so tudi trgi jugovzhodne Evrope, na katerih je skupina Etol uspela v letu 2008 dvigniti svojo prodajo. Zelo se je dvignila prodaja izdelkov skupine Etol na Hrvaškem, saj je podjetju s pomočjo prodaje novih ter tudi obstoječih izdelkov uspelo močno dvigniti svojo prodajo. Zunaj meja Evropske unije podjetju ni uspelo slediti planom prodaje in jih izpolniti. Ti plani torej niso bili doseženi, posledično so v podjetju zaostali s prodajo v letu 2007. Zelo neugodna za prodajo zunaj meja Evropske unije so bila tudi tečajna nihanja med evrom ter dolarjem. Prav tako so k zmanjšanju prodaje pripomogle neugodne politične razmere na teh trgih (Etol 2008, 14).

Podjetje je na tem tržišču v doseglo manj prodaje ter storitev kot leto v letu 2007 ter tako tudi zaostalo za planom. Skupina Etol, d. d., je na slovenskem tržišču v letu 2008 zabeležila povečanje prodaje v primerjavi z letom 2007 ter tudi presegla plan družbe prodaje na slovenskem tržišču v letu 2008 (Etol 2008, 14).

Na trgu Jugovzhodne Evrope se je podjetje srečevalo z številni težavami, ki so bile slabe ekonomske razmere v Ukrajini, poleg tega pa je podjetje čutilo tudi posledice, ki so jih

doživljala tržišča na tem območju, ki so se srečevala s padci domačih valut, kar je vodilo do direktnih izgub iz poslovanja, do likvidnostnih težav ter do velike plačilne nediscipline strank. Podjetje je v bran temu v vsem hčerinskih podjetjih na območju Vzhodne Evrope izvedlo veliko kadrovskih sprememb in tako reorganiziralo delo. Podjetje pa kljub slabim gospodarskim razmeram uspelo ohraniti vse večje stranke kot tudi širino prodajnega programa in dobro zastavljene cene izdelkov. Podjetje ima na tržišču nekaj novih projektov, ki pa podjetju nudijo malo optimizma, a je pri teh mednarodnih projektih potrebna dodatna skrb pri zavarovanju pred valutnimi tveganji ter prodajni program. Podjetju je uspelo s sodelovanjem tržne in nabavne službe v letu 2008 povečati vrednost in število materialov, ki jih skupina Etol, d. d., trži kot trgovsko blago. Trgovsko blago prodajajo v številne tuje države, največ v Slovenijo, Srbijo, na Poljsko, v Slovaško ter Avstrijo (Etol 2008, 14).

Glavni aduti podjetja v letu 2008 so bili kratki roki, prilagodljivost, zanesljivost pri dobavi, fleksibilnost, strokovna znanja ter dobro prepoznavanje potreb svojih odjemalcev (Etol 2008, 14).

V letu 2008 je skupina Etol, d. d., dosegla 43.639.307 evrov prihodkov s prodajo izdelkov, trgovskega blaga in storitev. S tem je podjetje doseglo kar 21 % več kot v letu 2007. Podjetje je tako izpolnilo cilje za leto 2008, ki si jih je zadalo na začetku poslovnega leta (Etol 2008, 15).

V letu 2008 so v skupini Etol dosegli 45.916.991 evrov skupnih prihodkov, kar je v primerjavi z letom 2007 kar 18,4 % več. Od tega je 95,0 % oziroma 43.639.307 evrov prihodkov od prodaje v letu 2008, kar je v primerjavi z letom 2007 za 20,7 % več, kot so znašali finančni prihodki v letu 2007. Skupina Etol je tudi v letu 2008 realizirala 1.767.909 evrov finančnih prihodkov, kar je v celoti 3,9 % vseh prihodkov, prav tako je realizirala tudi 509.775 evrov drugih prihodkov, kar skupno znaša 1,1 % vseh prihodkov (Etol 2008, 15).

Odhodki v podjetju so v primerjavi z letom 2007 višji za 24,8 %, s tem je posledično čisti poslovni dobiček manjši za 63,7 %. Tako znaša čisti poslovni izid skupine Etol za leto 2008 1.013.072 evrov. V skupini Etol so v letu 2008 skupaj za investicije namenili 2,4 milijona evrov, saj so se v podjetju zaradi prihajajoče recesije odločili, da zmanjšajo izvedbo planiranih investicij (Etol 2008, 15).

Na slovenskem tržišču so zaznali padec proizvodnje prehrambnih izdelkov, ki so posledica nizke kupne moči in večjega deleža tujih trgovcev. Kljub temu so v podjetju uspeli povečati prodajo v primerjavi z letom 2008. Povečanje prodaje je bilo zaradi novega programa izdelkov, ki so jih ponudili kupcem. Tudi v letu 2009 je podjetju predstavljala Jugovzhodna Evropa zelo pomemben trg. Tako je uspela skupina Etol realizirati višjo prodajo kot leta 2009 (Etol 2009, 17).

Podjetje je na evropskem trgu v letu 2009 realiziralo 13,29 milijonov EUR iz naslova prodaje izdelkov, s čimer so v podjetju za 3,5 % presegli rezultat preteklega leta. Na slovenskem tržišču je podjetje zaznalo padec v prodaji v primerjavi z letom poprej. Ta padec podjetje pripisuje manjši kupni moči in večjemu deležu tujih diskontnih trgovcev, ki pa prodajajo manj slovenskih izdelkov. Na poljskem in madžarskem trgu pa je podjetje realiziralo približno enake prihodke od prodaje kot pa leto poprej. Na poljskem trgu je bilo zaslediti večjo previdnost pri večjih proizvajalcih živil, kar pa lahko pripišemo zaostrenim ekonomskim razmeram, na madžarskem trgu pa je bil opazen izpad prodaje, ki je bil vzrok stečaja nekaj podjetij. Skupina Etol, d. d., je nadomestila ta primanjkljaj s povečanjem prodaje pri dveh največjih kupcih podjetja na tem tržišču. Na češkem trgu je podjetje v letu 2009 realiziralo nekoliko manj prihodkov kot leto poprej, prav tako pa je podjetje realiziralo 5 % manj prodaje na slovaškem trgu. Padcu prodaje na slovaškem trgu pa je predvsem posledica ekonomske krize ter izpada proizvodnje v začetku leta zaradi plinske krize, ki so jo predvsem občutili proizvajalci alkoholnih pijač, ki so tudi večji kupci skupine Etol (Etol 2009, 17).

Podjetje je na območju Jugovzhodne Evrope ustvarilo v letu 2009 12,58 milijonov evrov prihodkov iz prodaje. S tem pa je podjetje za 10,4 % zaostalo za letom 2008. Največji trg na tem območju pa predstavlja hrvaško tržišče. Skupina Etol, d. d., ugotavlja, da je vpliv ekonomske krize najhujši prav na področju Jugovzhodne Evrope. Podjetje Etol je na novih tržiščih v letu 2009 ustvarilo 729 tisoč evrov prihodkov iz prodaje. Med pomembnejša tržišča v skupini Etol, d. d., štejejo Jordanijo, Iran ter Saudsko Arabijo (Etol 2009, 17).

Na vzhodnih trgih pa je podjetju v letu 2009 uspelo realizirati 8,12 milijonov evrov, s čimer so za 5,4 % zaostali v primerjavi z letom 2008.

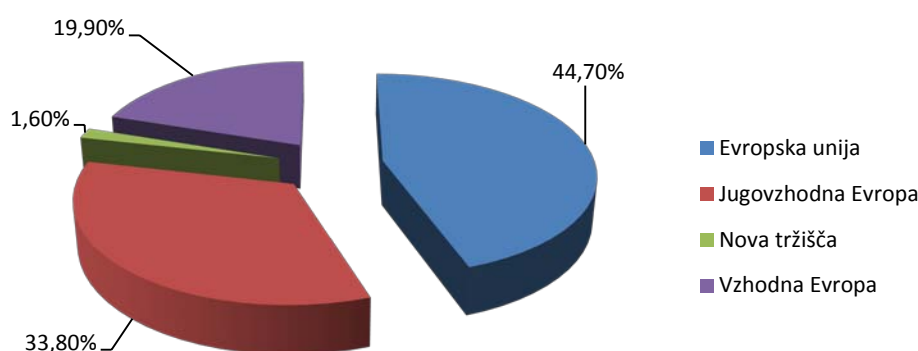
V letu 2009 je skupina Etol uresničila zastavljene cilje, saj je kljub splošnemu padcu povpraševanja in končne potrošnje v svetu dosegla načrtovano prodajo v tem letu. Donos skupine Etol je v letu 2009 višji za 1,7 milijona evrov kot leta 2008. Kot je ugotoviti iz letnega poročila, se je skupina Etol uspešno prilagodila pogojem gospodarske in finančne krize, saj je podjetje v letu 2009 zmanjšalo zadolženost za skoraj 9 milijonov evrov, ob tem je podjetje moralo prestrukturirati tudi kratkoročne terjatve v dolgoročne. Prav tako je podjetje z ustreznimi ukrepi povečalo poslovni izid iz redne dejavnosti za skoraj 55 %, in sicer ob skoraj 13 % manjšemu številu zaposlenih. Skupini je uspelo povečati kapital družbe za skoraj 7 %, to je bila posledica nekaj več 10 % znižanja bilančne vsote. Izboljšali so se nekateri pomembni kazalci, kot so na primer kazalci zaposlenosti (Etol 2009, 16).

V letu 2009 je skupina Etol ustvarila 42.903.713 evrov prihodkov s prodajo izdelkov podjetja, trgovskega blaga in storitev. To predstavlja 1,7 % manj, kot je podjetje ustvarilo v letu 2008 (Etol 2009, 17).

Skupina Etol je v letu 2009 ustvarila 44.853.967 evrov skupnih prihodkov, kar je v primerjavi z letom 2008 za 2,3 % manj. Od tega je 95,7 % oziroma 42.945.998 evrov prihodkov od

prodaje, kar je za 1,6 % manj kot leta 2008. Skupina Etol je v letu 2009 realizirala tudi 639.080 finančnih prihodkov, kar v celoti predstavlja 1,4 % vseh prihodkov ter 1.268.889 evrov drugih prihodkov, ki v celoti predstavljajo 2,8 %. V letu 2009 so imeli v skupini Etol 45.707.822 evrov odhodkov skupaj z obračunanimi davki iz naslova dobička ter odloženimi davki. Od tega se na prodajne aktivnosti nanaša 83,6 % ter 16,4 % na finančne aktivnosti. Tako je čisti dobiček skupine Etol v letu 2009 znašal 853.910. Iz tega je razbrati, da je skupina Etol poslovno leto zaključila z izgubo. Neugodna globalna gospodarska situacija ter finančna situacija podjetja sta neposredno vplivale na nivo investicij. Tako je skupina Etol v letu 2009 za investicije namenila 1,49 milijona evrov, kar znaša 73,4 % od vseh načrtovanih sredstev, ki so bila namenjena za investicije (Etol 2009, 17).

6.5 Odziv podjetja na gospodarsko krizo

Slika 5: Delež trgov v letu 2010

Vir: Etol 2010, 15.

Podjetju je tako kljub ostrejši ter bolj nepopustljivi konkurenci, kot je bila zadnje leto, uspelo zadovoljiti potrebe in zahteve kupcev na trgu, kar so dosegli s pravočasnim prilagajanjem. Prav tako so obdržali tržne deleže na trgu in tudi vse pomembne mednarodne poslovne partnerje. Končni finančni rezultati kažejo, da je družba Etol, d. d., uspela, kljub zelo tekmovalni konkurenci na trgu, rekordno povečati svojo prodajo, saj donos iz poslovanja družbe Etol, d. d., znaša 3.524.386 EUR, čeprav podjetje močno bremenijo rezervacije plačila davčnih obveznosti v višini 1.572.747 EUR, ki izhajajo iz naslova realizacije opcijskega nadgrajevanja, ki je bilo realizirano v letu 2006 (Etol 2010, 16).

Za skupino Etol, d. d., je bilo leto 2010 izjemno uspešno, saj so izredno dobro poslovali in poslovne plane močno preseгли. V svojih planih podjetje ni predvidelo tako zelo visoke rasti cen energentov in trošarin in je njihovo rast zaslediti tudi v letu 2011.

Podjetje Etol, d. d., je s svojo odlično strategijo in konkurenčnostjo na trgu uspelo zagotoviti ugodne izide iz poslovanja. V podjetju so s stalnimi aktivnosti za obvladovanje terjatev, nižanjem nivojev investiranja uspeli realizirati pozitiven denarni tok, ki jim je omogočil, da izboljša svojo strukturo financiranja, ki se odraža v nižjem nivoju zadolženosti podjetja. Tako Etol, d. d., svoje finančne ter poslovne obveznosti poravnava v pogodbenem roku. S tem je podjetje obdržalo in še izboljšalo sloves zanesljivega partnerja pri poslovnih partnerjih ter bankah (Etol 2010, 16).

Ker je recesija močno prizadela slovensko gospodarstvo, je neposredno prizadela tudi družbo Etol, d. d., Iz poslovnega poročila je moč ugotoviti, da je kljub doseženemu dobičku iz poslovanja, ki ga je družba ustvarila, zaradi vpliva nadaljnjih slabitev ter kot posledica že v preteklem letu močno znižanih vrednosti finančnih naložb ustvarjen tolikšen negativni finančni primanjkljaj, da je končni rezultat leta 2010 izkazana končna izguba kljub močno povečani prodaji podjetja. Podjetje se je odzvalo na ta način, da je močno zaostri kriterije vrednotenja finančnih naložb, saj podjetje vrednoti finančne naložbe po najnižji objavljeni vrednosti. Podjetje Etol, d. d., se močno zaveda, da je za doseganje obstoječih tržnih deležev, ki jih imajo na trgu, ter tudi nadaljnji razvoj podjetja v veliki meri odvisno od vložkov. Zato podjetje s stalnimi vlaganji zagotavlja kakovost ter stabilno proizvodnjo, ki mora na vsak način slediti tehnološkimi in razvojnim trendom. Podjetje se zaveda inovativnosti, zato vlaga posebne napore v razvoj novih izdelkov podjetja. Prav tako se podjetje zaveda tudi človeškega kapitala. Zagotavljajo ustrezne delovne pogoje, motivirajo zaposlene, kar se da opaziti, da se kljub kriznim letom standard delavcev podjetja ni znižal (Etol 2010, 16).

Družba Etol je v letu 2010 za skoraj 3 milijone evrov zmanjšala zadolženost, v zadnjih dveh letih je družba skupaj za skoraj 12 milijonov evrov zmanjšala zadolženost podjetja, poslovni izid iz redne dejavnosti je kljub rezervaciji za davčne obveznosti, ki znašajo 1,6 milijonov evrov, ostal na nivoju predhodnega leta. Navkljub opravljenim slabim naložbam in izplačilu dividend predstavlja kapital 53,8 % vseh sredstev skupine družbe Etol, d. d., V poročilu družbe je nadzorni svet ugotovil, da družba Etol, d. d., ter skupina Etol, d. d., ustvarjata pozitiven denarni tok iz poslovanja, ki omogoča nemoteno investiranje ter izpopolnjevanje finančnih in poslovnih obveznosti (Etol 2010, 16).

V letu 2010 je podjetje Etol, d. d., začelo sodelovati z dvema multinacionalnima podjetjema na področjih Italije in Španije, prav tako pa je podjetje začelo tržiti novo linijo izdelkov za profesionalne in reaktivne športnike ob sodelovanju z avstrijskim podjetjem. Podjetje je v času gospodarske krize pri trženju programa trgovskega blaga specializiralo za manjše število izdelkov, ki pa jih podjetje prodaja v večjih količinah. Na takšen način podjetje dosega boljšo

donosnost, saj takšen način trženja trgovskega blaga podjetju omogoča večjo logistično prilagodljivost ter boljše obvladovanje terjatev v času te gospodarske krize (Etol 2010, 16).

V skupini Etol, d. d., so v letu 2010 posebno skrb namenili utrjevanju svojega položaja pri obstoječih kupcih, prav tako so posebno skrb namenili možnosti za povečanje rasti prodaje pri teh kupcih ter iskanju novih kupcev. Zaradi neugodne gospodarske situacije so pri iskanju novih prodajnih kanalov posebno pozornost namenili finančni varnosti poslovanja (Etol 2010, 16).

Skupina Etol skuša na svojih kupcih, s katerimi sodeluje, pustiti čim boljši vtis. Zato jim posveča zelo veliko časa, skrbi za kupce, kar je razvidno tudi v načinih, kako skuša podjetje vzpostaviti čim boljše partnerske odnose. Tako podjetje Etol veliko pozornost namenja stiku s poslovnimi partnerji, njihovem izobraževanju glede prodajnega programa, ki ga nudi skupina Etol, d. d., v pripravi predstavitev ter stalni fleksibilnosti in prilagodljivosti glede želja ter potreb kupcev (Etol 2007, 13).

Prav tako je podjetje Etol, d. d., v letu 2010 v Turčiji organiziralo senzorično delavnico, ki je bila namenjena potencialnim kupcem. Ta poslovna poteza podjetja se je izkazala za izjemno učinkovito marketinško metodo, katere posledica je bila rekordna rast prodaje na tem trgu, od katerega si podjetje zelo veliko obeta (Etol 2010, 16).

EU in CEFTA: v letu 2010 je skupina Etol, d. d., ustvarila 20,6 milijonov EUR prihodka. Največji trg v tem delu je bila Slovenija, kjer pa je podjetje zabeležilo padec prihodov v primerjavi z letom 2009, ta padec pa lahko pripišemo nižji realizaciji slovenske prehranske industrije v zadnjih dveh letih ter odlivu kupcev k nizko cenovnim trgovcem, kjer je slovenska prehranska industrije slabše prisotna. Drugo največje tržišče za podjetje predstavlja Poljska, kjer je podjetje rahlo zaostalo v prodaji za lanskim letom, povečalo pa je prodajo pri novih kupcih. Podjetje je preseglo plan prodaje na tržiščih v Avstriji, Nemčiji, Slovaški, Češki, Veliki Britaniji (Etol 2010, 16).

Jugovzhodna Evropa: podjetje Etol, d. d., je v letu 2010 na trgih Jugovzhodne Evrope ustvarilo 15,6 milijonov EUR prihodkov. Največji trg na tem območju predstavlja Hrvaška, kjer je podjetje v letu 2010 uspelo preseči prodajo v primerjavi z letom 2009. Na trgu Makedonije in Bosne in Hercegovine pa podjetje ni uspelo doseči rezultata iz leta 2009. Tako lahko sklepamo, da je največja težava tržišč na tem območju slabo makroekonomsko stanje držav in temu sledi posledično splošni padec potrošnje ter tudi velika plačilna nedisciplina. Največje tržišče na tem območju pa je tržišče Turčije, kjer je podjetje v letu 2010 doseglo rekordno rast svojih produktov na tem tržišču (Etol 2010, 16).

Nova tržišča: podjetje se ves čas trudi pridobiti nova tržišča, kjer bi lahko tržili svoje izdelke. Podjetje na teh tržiščih ustvarilo za 0,75 milijonov EUR prihodkov od prodaje. Realizacijo

tega plana je doseglo predvsem z novimi posli na tržiščih Irana, Jordanije, Saudske Arabije ter Združenih arabskih emiratov (Etol 2010, 17).

Vzhodna Evropa: na tem tržišču je podjetje v letu 2010 ustvarilo 9,2 milijona EUR prihodkov od prodaje. Največje tržišče na tem območju predstavlja Rusija, kjer je podjetje ustvarilo bistveno več prihodkov kot v letu 2009. Podjetje to rast pripisuje posledici dobrega dela vseh enot na terenu. Drugo največje tržišče na tem območju je Ukrajina, kjer je podjetje v letu 2010 ustvarilo bistveno več prihodkov kot pa leto poprej. Uspešna rast podjetja na ukrajinskem trgu je posledica nove organizacije dela podjetja na ukrajinskem tržišču, kar je pripomoglo, da je podjetje obrnilo negativni trend in začelo pridobivati posle na tem tržišču. Podjetje je povečalo svoj rezultat glede na leto 2009 na kazahstanskem tržišču, v Belorusiji pa podjetje ni uspelo preseči rezultata v primerjavi z letom 2009 ter je tako rahlo zaostalo. Podjetje v letošnjem letu pričakuje prve opazne rezultate iz tržišč Moldavije in Armenije, kjer je v letu 2010 podpisalo pogodbe z novimi distributerji (Etol 2010, 17).

6.6 Ukrepi podjetja za obvladovanje gospodarske krize

Iz letnega poročila skupine Etol, d. d., je razvidno, da je tržišče, na katerem je prisotna družba, močno pod vplivom gospodarske krize. Podjetje se je zato lotilo problematike ohranjanja tržnih deležev, pridobivanja novih kupcev, pridobivanja ustreznih zavarovanj pri svojih poslih, izterjave kupcev, racionalizacije stroškov poslovanja, donosnosti delnic ter doseganja optimalnih nabavnih cen. Ob koncu leta so ugotovili, da so nekatere zastavljene cilje močno presegle in tako še boljše končali svoje poslovno leto (Etol 2010,16).

Ukrepi, ki jih je podjetje sprejelo v cilju obvladovanja gospodarske krize, so naslednji:

Nova organiziranost prodaje

Ker so gospodarske razmere v sedanjem času zelo neugodne, je podjetje racionaliziralo svoje poslovanje na lokalnem in mednarodnem nivoju. To se odraža v racionalizaciji poslovanja, kadrovske spremembah, nižanju oziroma obvladovanju stroškov v celotni logistični verigi. Prav posebnih ukrepov podjetje v času gospodarske krize ni sprejelo.

Pravočasno prilagajanje

Ker je konkurenca na trgu vedno ostrejša in nepopustljiva, se je treba pravočasno prilagoditi zahtevam kupcem in potrebam trga. Podjetju je s pravočasnim prilagajanjem uspelo zadovoljiti potrebe in zahteve kupcev ter tako ohraniti tržne deleže in vse pomembnejše poslovne partnerje.

Stalne aktivnosti za obvladovanje ter izplačilo terjatev in zalog

V podjetju so v letu 2009 in 2010 potekale stalne aktivnosti obvladovanja terjatev in zalog. Na podlagi tega so v podjetju kljub recesiji uspeli realizirati pozitivni denarni tok, ki je podjetju omogočil izboljšano strukturo financiranja. V teh letih so v podjetju znižali nivo zalog in terjatev na eni strani, na drugi strani pa so znižali nivo zadolženosti. Tako so odplačali vse kratkoročne kredite in pridobili nove dolgoročne denarne vire, ki podjetju zagotavljajo ustrezno pokritost sredstev in posledično zagotavljajo optimalnejšo likvidnost podjetja.

Povišanje kapitala matične družbe

S tem ukrepom sta podjetje in skupina Etol pridobila na knjigovodski vrednosti delnice in tudi na povečanju premoženja delničarjev. Podjetje je postalo še bolj privlačno za vlagatelje in tudi vrednost delnice v podjetju se je povišala.

S stalnimi vlaganji

Podjetje s stalnimi vlaganji zagotavlja kakovostno in stabilno proizvodnjo, ki sledi tehnološkimi ter tudi razvojnim trendom panoge ter razmeram na trgu. S tem si podjetje namerava v prihodnje zagotoviti boljše in hitrejši razvojne postopke in namerava postati še bolj konkurenčno na trgu.

Učinkovita raba sredstev in skrb nad vrednostjo stroškov

Podjetje se je lotilo tudi racionalizacija procesov nabave, predvsem logističnih, hkrati pa maksimalno optimizirati naročila. Tako so določili ustrezno razmerje nabavnih količin in cen, optimalnih stroškov transporta ter stroškov skladiščenja. Podjetje Etol d. d. je glede na njihov pomen zgradilo strategijo nakupov surovin. Tako podjetje skuša zagotoviti čim bolj kvalitetne surovine za proizvodnjo, na drugi strani pa doseči optimizacijo zalog.

Sprememba dohodkovne politike ter ohranitev dobrega imena

Ohranitev kriterija vrednotenja finančnih naložb – družba finančne naložbe vrednoti po najnižji objavljeni vrednosti. S to metodo poskuša podjetje izkazati realno vrednost premoženja ter s tem doseči, da v prihodnje morebitne dodatne slabitve ne bi močnejše dohodkovno obremenile podjetja. Podjetje finančne in poslovne obveznosti poravnava v pogodbenih rokih, tako si je podjetje pri dobaviteljih ter bankah uspelo zagotoviti sloves zanesljivega poslovnega partnerja.

Zagotavljanje tržnih deležev

V podjetju se zavedajo, da je za zagotavljanje obstoječih tržnih deležev in nadaljnji razvoj podjetja v veliki meri odvisen od vložkov. Skupina Etol tako s stalnimi vlaganji v razvoj in marketing ter prodajo zagotavlja kakovostno in stabilno proizvodnjo, ki sledi tehnološkim in razvojnim trendom v panogi, v kateri deluje podjetje.

Pomoč kupcem

Ker poslovni partnerji podjetja postajajo vedno bolj zahtevni, saj si želijo kompleksnejšo poslovno sodelovanje, jim v podjetju Etol, d. d., nudijo kompletni servis pri proizvodni in trženju izdelka. Kupcem tako ponujajo kompleksnejšo poslovno sodelovanje, ki se odraža v skupnem razvoju končnih produktov in pri pomoči pri zagotavljanju pogojev za njihovo proizvodnjo. Podjetje pomaga svojim kupcem tudi pri trženju končnih izdelkov. S to storitvijo je postalo še bolj prepoznavno na trgu, saj obstaja veliko povpraševanje po tem servisu. Skupina Etol v prihodnje načrtuje, da se bo povpraševanje po njihovem servisu še povečalo. Tako si obetajo povečanje tržnih deležev predvsem na Bližnjem vzhodu.

Dosežena rast prodaje

Podjetje se trudi, da bi s konkurenčnimi cenami ter s fleksibilnostjo osvojili nove trge ter povečali tržne deleže na že obstoječih trgih. V ta namen podjetje prireja senzorične delavnice, ki so učinkovita marketinška metoda zlasti pri širitvi na nove trge. Tako se podjetje trudi venomer širiti svoje prodajno mrežo ter doseči vedno večje tržne deleže na trgih.

Zmanjševanje izpostavljenosti do kupcev neplačnikov z zaustavljenem dobav

Podjetje je zaradi neugodnih poslovnih in finančnih razmer omejilo dostavo kupcem neplačnikom ter se izogiba poslovanju z njimi. Za ta ukrep se je odločilo zaradi nevarnosti za podjetje, ki jo predstavljajo neplačani računi. Saj bi lahko to ogrozilo njihovo finančno stabilnost ter tako negativno vplivalo na poslovanje.

Zagotavljanje čim bolj konkurenčnih cen

Ker je konkurenca v panogi, v kateri deluje podjetje Etol, d. d., zelo velika, je pomemben tudi cenovni vidik. Ker poskuša biti podjetje na trgu konkurenčno, igra pri tem tudi zelo veliko vlogo cena, ki jo podjetje ponudi svojim poslovnim partnerjem na trgu. Ker skuša podjetje biti čim bolj konkurenčno, mora zagotoviti tudi konkurenčne cene. Zato vrši pritisk na svoje dobavitelje, ki jim dobavljajo surovine. Podjetje Etol, d. d., se v ta namen poslužuje tudi konsignacijski pogodbi, ki posledično zmanjšuje stroške prevoza ter skladiščenja. Podjetje

tako išče cenejše vire surovin, zamenjajo se tudi določeni dobavitelji glede na cene, po katerih ponujajo surovine, podjetje kupuje tudi od manjših distributerjev, ki imajo mogoče nižje cene. Poslužujejo pa se tudi izdelave cenejšega nadomestka surovine, če je to mogoče.

Podjetje skuša s temi ukrepi čim bolj racionalizirati svoje poslovanje ter s tem ostati čim bolj konkurenčno na trgu. Z vsemi temi ukrepi poskuša biti čim bolj konkurenčno na mednarodnih trgih ter osvojiti nove trge. Širitev na nove trge je tudi njihova vizija, saj to predstavlja rast podjetja v prihodnosti. Podjetje je z ukrepi racionaliziralo svoje notranje delovne procese ter zmanjšalo zaloge. Razširilo je svojo paleto dobaviteljev, s katero se trudi boriti sz visokimi cenami surovin na svetovnih trgih. Podjetje poskuša tudi, če je možno, izdelati nadomestne surovine. Vse te ukrepe je podjetje sprejelo, da bi sledilo svoji viziji ter poslalo svetovno znan ustvarjalec in ponudnik kvalitetnih in cenovno konkurenčnih arom.

6.7 Intervju z zaposlenim in strateško poslovanje podjetja v bodoče

Dne 27. 6. 2011 sem opravil intervju z zaposlenim v podjetju; z gospodom mag. Boštjanom Polajžerjem, ki je vodja marketinga v podjetju Etol, d. d., Zastavil sem mu vprašanja s področja mednarodnega poslovanja, razmer na globalnih trgih ter gospodarskega ozračja v Sloveniji.

Kot sem izvedel iz intervjuja z mag. Boštjan Polajžer, se je podjetje Etol, d. d., uspelo v celoti integrirati v procese v mednarodnem okolju, saj podjetje uspešno obvladuje procese globalizacije ter pospešene internacionalizacije. V sedanjem svetu, ko vse poteka hitro in elektronsko, proces globalizacije podjetju ne povzroča težav. Glavni trgi podjetja so bili vedno zunanji trgi, kajti podjetje večino svojih proizvodov izvozilo na mednarodne trge. Etol, d. d., je mednarodna skupina s podjetji v tujini, tako da je podjetje že internacionalizirano ter se že širi globalno. Na podlagi tega lahko sklepam, da se je podjetje že v preteklosti vpeljalo v procese internacionalizacije in se s temi problemi ne spopada več. Podjetju se zdaj, ko je globalizirano, ves svet predstavlja kot eno samo tržišče, na katerem deluje. Da lahko podjetje Etol, d. d., obvladuje ta globalni trg, pa si pomaga s pomočjo Etolovih povezanih podjetij, lastnih podjetij, ki jih podjetje ima na tem trgu, ter preko predstavništev podjetja. Podjetju Etol, d. d., ki posluje globalno in ima več podjetij na tujih trgih, pa veliko težav povzročajo različni notranji predpisi, odvisno od tega, v kateri državi podjetje deluje (uzakonijo jih vlade držav, v katerih podjetja delujejo). Podjetje Etol, d. d., skuša ocenjevati ter se prilagajati tudi gospodarskim gibanjem na svetovnih trgih. Tako se skuša prilagajati tržiščem, na katerih so prisotni, in razmeram na svetovnih trgih ter gospodarskim gibanjem. Iz intervjuja sem zvedel tudi, da podjetje deluje v panogi, kjer je zelo pomembno spoznavanje različnih kultur in razlik, ki se jim podjetje močno prilagaja. Prednost skupine Etol, d. d., pred konkurenco pa je ta, da podjetje obvladuje celoten logistični tokokrog, kar pomeni, da poznajo lokalne predpise trgov ter se prilagajajo navadam ter običajem, ki veljajo na teh trgih.

V intervjuju sem izvedeli tudi, da je podjetje v svoji panogi zasledovalec, se pravi, da zasleduje konkurenco. Pod utemeljitev tega pa lahko pojasnim, da je podjetje premajhno, da bi bilo trendsetter. Glavni adut podjetja na trgu je prilagajanje, saj se podjetje ves čas prilagaja ter ima čim bolj fleksibilno strategijo. To si lahko razlagamo, da je konkurenca podjetja, v kateri deluje skupina Etol, d. d., zelo toga, prednost podjetja pa je ta, da je podjetje fleksibilno glede na kupčeve želje, konkurenca pa ni. Skupino Etol torej odlikuje fleksibilnost od dobav pa vse do razvoja, kar pa je glavni adut skupine Etol, d. d., v panogi. V prid temu, da je strategija podjetja na pravi poti, govori tudi podatek, da podjetje letno ustvari 42 milijonov evrov prodaje.

Ker podjetje skuša biti vedno glavni zasledovalec, pa se poslužuje tudi analize benchmarking, s katero se primerja z najboljšim podjetjem v panogi, saj je to eno glavnih orodij za vpogled na tržišče ter želje kupcev. Tako se podjetje za čim bolj realno sliko tržišča in konkurence poslužuje tudi analiz ter preučevanja strategij konkurence. Ker se podjetje zaveda, da konkurenca v panogi ni fleksibilna, skuša biti podjetje Etol, d. d., čim bolj fleksibilno. To se kaže tudi v tem, da velika podjetja niso zainteresirana za majhne količine kupcev, podjetje Etol pa se temu prilagodi ter dobavi še tako majhno količino. Podjetje odlikuje tudi servis, ki ga nudijo svojim kupcem, saj v podjetju nudijo celoten razvoj. Tako lahko kupci pridejo v podjetje, tam skupaj s strokovnjaki razvijejo skupne produkte, potem pa jih lahko skupaj ali pa posamezno plasirajo na tržišče.

V panogi, kjer podjetje deluje, pa se po odgovorih magistra Boštjana Polajžerja recesija ne opazi, vsaj kar se tiče prodaje podjetja. Podjetje Etol, d. d., v času gospodarske krize še zvišuje svojo prodajo, ki je v skladu s strategijami ter usmeritvami podjetja. V panogi podjetja pa je velik pritisk na cene, ki pa so posledica podražitev surovin na svetovnih trgih. Na podražitve surovin pa podjetje nima vpliva, saj so to strateške surovine podjetja, njihova cena pa se določa na svetovnih borzah. Ker je podjetje Etol, d. d., na mednarodnih trgih malo podjetje, pa na cene surovin na svetovnih trgih nima vpliva, zato venomer išče nove, cenejše vire surovin. Podjetje tako išče cenejše vire surovin, zamenjajo se tudi določeni dobavitelji glede na cene, pod katerimi ponujajo surovine, podjetje kupuje tudi od manjših distributerjev, ki imajo mogoče malce nižje cene. Poslužujejo pa se tudi izdelave cenejšega nadomestka surovine, če je to mogoče.

Ker so gospodarske razmere v sedanjem času zelo neugodne, je podjetje racionaliziralo svoje poslovanje na lokalnem in mednarodnem nivoju. To se odraža v racionalizaciji poslovanja, kadrovske spremembah, nižanju oziroma obvladovanju stroškov v celotni logistični verigi. Prav posebnih ukrepov pa podjetje v času te gospodarske krize ni sprejelo.

Na vprašanje o strateških povezavah podjetja v prihodnosti pa sem izvedel, da podjetje razmišlja o strateških povezavah, in sicer ne s svojimi konkurenti, ampak s komplementarnimi proizvajalci. Odločitve o strateških povezavah pa so odvisne od lastnikov podjetja ter od uprave podjetja.

Podjetje Etol se stalno širi na tuje trge, trenutno pa je v postopku širitev podjetja na indijski trg. S tem podjetje poskuša osvojiti ter pridobiti čim več trgov ter tako doseči čim večji tržni delež. Podjetje se bo tudi v prihodnosti venomer širilo na tuje trge ter jih osvajalo, je pa res, da je to dolgotrajni postopek, ki lahko traja več let ter se ne zgodi kar čez noč.

Podjetje Etol je na mednarodnih trgih najbolj prepoznavno po kvaliteti, fleksibilnosti, rokih dobave ter po njihovem servisu, ki ga nudijo svojim kupcem.

Ker se v podjetju Etol, d. d., zavedajo, da se ključ uspeha skriva tudi v inovativnosti, veliko skrb posvečajo zagotavljanju primerne poslovne in delovne klime v podjetju. Poteka projekt stalnih izboljšav, ki je namenjen inovacijam ter izboljšavam v podjetju. V ta namen deluje v okviru tega projekta posebej ustanovljena skupina za presojo koristnih predlogov, ki pa deluje na lokalni in mednarodni ravni. Skupina stimulira pozitivno ocenjene predloge ter pripomore k implementaciji v smeri uresničitve tega predloga.

Ker pa so cene energentov na svetovnih trgih čedalje višje, podjetje pa je okoljsko zavedno, v ta namen razmišljajo o postavitvi elektrarne na obnovljive vire. Ker se trudijo biti čim bolj okoljsko naravnani, želijo proizvajati čim bolj naravno ter pri svoji proizvodnji uporabljati čim bolj naravne produkte. Dejstvo je, da podjetje porabi veliko energije za proizvodnjo, kar pa se odraža v končni ceni produkta.

Ko sem jih v podjetju prosil, naj ocenijo gospodarsko klimo, so omenili, da država slabo vpliva na gospodarsko okolje v Sloveniji. Če bolj preučimo slovensko gospodarsko okolje, ugotovimo, da do vlagateljev ni pozitivno nastrojeno, saj bi se moral slovenski trg odpreti tujemu kapitalu. Prav tako bo morala država z okrepljeno gospodarsko diplomacijo omogočiti podjetjem, da bi lažje konkurirala v tujini. Opazimo lahko, da razne agencije, ustanovljene, da bi spodbujale podjetništvo, ne delujejo. Razlogi za to so prevelika birokracija, podjetja se morajo znajti sama in sama poiskati ter preveriti bodočega poslovnega partnerja. Prav tako davčna regulativa ni pozitivno nastrojena, saj se Slovenija uvršča med države z najvišjimi davki, imamo pa tudi zelo visoke dajatve, tako da Slovenija za investitorje ni zanimiva, v primerjavi z drugim državam, kjer prevladujejo nižje dajatve za zaposlenega (Romunija, Bolgarija).

Država bi morala v prihodnje z raznimi vzvodi spodbujati inovacije, razvoj, subvencije, urediti pa bi morala tudi plačilno nedisciplino. Na drugi strani bi morala na svojih veleposlaništvih zagotoviti boljše zastopanje ter predstavljane slovenskih podjetij. Tako bi morala razmisliti tudi o tako imenovanih gospodarskih delegacijah ali da bi namesto določenega števila veleposlanikov na predstavništvo poslala nekaj gospodarstvenikov, ki bi poskrbeli za zastopanje slovenskih podjetij na tujih trgih.

7 SKLEP

V diplomski nalogi sem si kot cilj zadal predstavitev ter analizo mednarodnega poslovanja v recesiji. Raziskal sem ključne vzroke ter dejstva, ki so sprožili globalno krizo, in kako se je recesija začela širiti po svetu. Prišel sem do spoznanj, da je bilo že prej v finančnem sistemu opaziti anomalije, ki so nakazovale, da bo v kratkem prišlo do sprostitve negativnega denarnega toka. To pa je bil začetek recesije, na katero pa je bil svet različno pripravljen. Najbolje so bile pripravljene azijske države, ki so se srečevale s krizo že v 90. letih prejšnjega stoletja. Najslabše pa so jo odnesle ZDA ter Evropska unija, saj se veliko njenih članic spopada z velikimi državnimi dolgovi ter nezmožnostjo plačevanja sprotne obveznosti. Tako je recesija spremenila težišče sveta, saj so prednost v gospodarski rasti prevezale azijske države.

Gospodarska kriza, ki se je začela kot kriza na hipotekarnem trgu v ZDA, je le v nekaj mesecih prerasla okvire hipotekarnega trga ter se razširila na finančni trg ZDA. Od tukaj pa se je kriza razširila po vsem svetu ter tako globalni svet pahnila v nazadovanje gospodarske aktivnosti. Gospodarska kriza je v globalnem svetu pustila globoke posledice, saj svet ni bil pripravljen nanjo. Bolj pripravljene so bile azijske države, ki so se že v 90. letih prejšnjega stoletja soočale s krizo, tako da so bile na sedanjo krizo veliko bolj pripravljene. Slabše so jo pa odnesle razvite države, manj pa je prizadela države v razvoju, kjer še nimajo tako razvitih sekundarnih dejavnosti ter finančnega sektorja, kajti finančna kriza se je začela v finančnem trgu ter se preko njega tudi razširila po svetu. Tako so bile najbolj prizadete tiste države, ki so imele zelo razvite finančne trge. To pa so bile razvite države, tako da je kriza močno prizadela vsa največja gospodarstva sveta. Edine pozitivne rasti beležijo azijske države. Po analizah, ki sem jih opravil, se je največja stopnja prizadetosti pojavila v kapitalističnih sistemih, veliko boljše pa so jo odnesle države s komunističnimi sistemi. Tako so največje svetovne velesile, kot so ZDA, Nemčija, Italija, Francija, Kanada, na eni strani beležile rekordne padce BDP-jev, na drugi strani so države s komunističnimi sistemi zabeležile manjše padce, nekatere so kljub recesiji še naprej beležile pozitivne rasti BDP-jev, ki pa niso bili tako visoki kot v recesiji, vendar je bilo še vedno zaznati pozitivno gospodarsko rast. Kot primer lahko primerjamo rast BDP-ja države. Lahko bi trdil, da je stopnja prizadetosti države v recesiji odvisna od njenega političnega sistema. Po analizah, ki sem jih opravil, sem ugotovil, da je recesija močno vplivala na mednarodno trgovino ter tako močno zmanjšala blagovno menjavo po svetu. To pa je močno prizadelo tiste države, ki so večino svojih produktov/storitev izvozile. Med njimi je tudi Slovenija, ki jo je recesija zelo močno prizadela, saj je 70 % slovenskega BDP-ja predstavljal izvoz (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj 2011b, 7–9).

Za nekatere države je recesija prišla precej nepričakovano in vlade teh držav niso pravi čas sprejele ustreznih ukrepov pri svoji fiskalni politiki in tako niso bile kos nalogi. Zato se je kar nekaj držav znašlo na robu bankrota in so morale zaprositi mednarodne institucije za

mednarodno pomoč. Te države pa so bile Islandija, Irska, Portugalska, Španija (Damijan 2011).

V zadnjem času svet z zaskrbljenostjo opazuje težave Grčije, ki so vedno večje. Tako je že prejela kar nekaj paketov mednarodne pomoči, ampak kljub temu še ni uspela z reformami zmanjšati svojo potrošnjo ter jo tako znižati. Tudi Italija se sooča z nizko gospodarsko rastjo, ki pa vedno bolj skrbni tudi Evropsko unijo, saj bi bankrot Italije pomenil padec evra ter tako negotovo prihodnost Evropske unije (Damijan 2011).

Prav tako sem v svoji diplomski nalogi analiziral, kako so se države po svetu odzvale na globalno recesijo ter kakšne ukrepe so sprejele v boju proti njej. Raziskal sem, kakšne ukrepe so vlade držav sprejele, da bi čim bolj omilile vplive gospodarskega nazadovanja na svoje narodno gospodarstvo. Ugotovil sem, da so se vlade sveta različno odzvale na globalno krizo ter nekoliko pozno sprejele ukrepe v boju proti njej. Primarno je kriza prizadela tiste države, ki so imele razvite finančne in bančne sektorje, sekundarno pa je vplivala tudi na ostale države, saj so se zelo spremenile cene surovin na globalnih trgih, kar pa je vplivalo na vse države sveta.

V diplomskem delu sem potrdil svojo trditev, da je recesija spremenila gospodarske razmere. Preselila je težišče gospodarske moči iz ZDA in EU v azijske države ter ustvarila pogoje mednarodnega poslovanja, saj se podjetja redkeje odločijo za internacionalizacijo. Prav tako so podjetja zelo previdna pri izbori svojega poslovnega partnerja. Večina podjetij v času gospodarskega nazadovanja pogosteje preverja boniteto svojega poslovnega partnerja. Tudi pri sklepanju poslov se podjetja pogosteje odločajo za zavarovanje glede rizika odpovedi ter zahtevajo avanse ali pa bančne garancije. Tudi banke redkeje izdajajo bančne garancije in jih izdajajo samo podjetjem, pri katerih se ne pojavljajo finančne težave.

Prav tako sem v svoji diplomski nalogi raziskal gospodarsko klimo v Sloveniji ter prišel do ugotovitev, da je vlada prepozno sprejela ukrepe za omilitev gospodarske krize. V zdajšnjem času vlada še ni sprejela pravih ukrepov, da bi razbremenila slovensko gospodarstvo ter pomagala k oživitvi gospodarske klime v Sloveniji. Da bi dobil kar najbolj optimalne podatke, sem v empiričnem delu svoje naloge opravil tudi intervju z zaposlenim v podjetju, ki večino svojih izdelkov izvozi na tuje trge.

Trditev, da je recesija močno vplivala na poslovanje slovenskega gospodarstva, lahko potrdim, saj sem po opravljeni analizi ugotovil, da se v slovenskem gospodarskem prostoru znižuje število uspešnih velikih in srednje velikih podjetij. Vzrok za takšno stanje verjetno leži v plačilni nedisciplini, ki je v Sloveniji zelo velika, in v tem, da se slovenska podjetja niso znala prilagoditi izzivom globalne krize. Prav tako sem ugotovil zmanjšanje investicij v slovenskem gospodarskem prostoru ter bistveno zmanjšanje slovenskega izvoza ter povečanje slovenskega uvoza.

V empiričnem delu diplomske naloge sem se odločil raziskati ter preučiti poslovanje slovenskega podjetja, ki ima velik izvoz na tuje trge. To je bil tudi moj kriterij za izbor podjetja. Izbral sem podjetje Etol, d. d., ki večino svojih izdelkov izvozi na tuje trge. Raziskal sem, kako se je podjetje prilagodilo recesiji in katere ukrepe je sprejelo, da bi ublažili posledice recesije. Ugotovil sem, da se podjetje trudi biti na trgu konkurenčno s svojo kvaliteto ter storitvami, ki jih nudijo bodočim kupcem. Odlikujejo jih pa tudi kratki dobavni roki ter uporaba naravnih materialov ter konkurenčne cene. Podjetje se je poskušalo prilagoditi na recesijo skozi vpliv na ceno proizvoda. Zato podjetje vedno sledi cenam na borzi ter izbira najugodnejšega dobavitelja. Vršiti pa tudi pritisk na cene surovin pri dobavitelju, trudi pa se izdelati nadomestno surovino, kadar je to le mogoče.

Opravil sem pogovor z vodjo marketinga in prodaje v skupini Etol, d. d., Tako sem prišel do kvalitetnih podatkov in ugotovitev. Možnosti za nadaljnjo rast in razvoj podjetja je še veliko. Podjetje ni občutilo krize, gospodarsko okolje v Sloveniji pa jim ni preveč všeč, saj imamo zelo visoke obdavčitve.

Menim, da ima Slovenija zelo velik potencial, ki pa ga ne zna izkoristiti. Tako bi lahko ukinila nekaj agencij, znižala davke za podjetja ter nudila prave ukrepe za rast podjetij, ki bi jih podala na pravi način. Bolj bi lahko spodbujala inovativnost ter diplomate v tujini zamenjala z gospodarstveniki. Okrepila bi tudi svoje ekonomske delegacije.

Potrjena je tudi trditev, da se je podjetje Etol, d. d., na gospodarsko krizo odzvalo z različnimi ukrepi. Tako sem v empiričnem delu ugotovil, da se je podjetje inovativno lotilo strategije ublaževanja posledic gospodarske krize. Podjetje skuša biti na mednarodnih trgih čim bolj prepoznavno ter se širiti na vedno nove trge. Svojim kupcem v celoti pripomore k razvijanju izdelkov ter nudi celoviti niz storitev, ki sodijo poleg.

Podjetje Etol, d. d., je sprejelo določene ukrepe, s katerimi je prilagodilo svojo strategijo poslovanja neugodnim finančnim razmeram na svetovnih trgih. Reorganiziralo je strategijo svoje prodaje na mednarodnih trgih in tako povečalo uspešnost prodaje na mednarodnih trgih. Razširilo je paleto svojih izdelkov, ponudilo tudi nove storitve svojim kupcem. Podjetje je kot ukrep za vedno bolj zahtevne kupce tem ponudilo storitev servisa. Pri tej storitvi kupci skupaj s podjetjem razvijajo različne izdelke, podjetje pa jim nato nudi pomoč pri proizvodnji in tudi pri trženju. To je pri kupcih naletelo na zelo ugoden odziv in tako še razširilo prepoznavnost podjetja na tujih trgih. Podjetje je povečalo svoje marketinške dejavnosti, udeleževanja na raznih sejmi in razširilo svoje trge ter svojo prepoznavnost. Prav tako se je lotilo notranje racionalizacije. V ta namen je podjetje Etol, d. d., veliko truda posvetilo racionalizaciji zaloga na eni strani, na drugi je namenilo ogromno truda zmanjšanju stroškov logistike ter skladiščenja. Podjetje Etol, d. d., je zaradi plačilne nediscipline omejilo distribucijo svojih produktov neplačnikom in se skušalo izogniti finančni nestabilnosti, ki bi podjetje posledično lahko prizadela. Prav tako je podjetje kot odraz relativno visokih cen na svetovnih trgih v panogi razširilo svojo mrežo distributerjev. Vršilo je tudi dodaten pritisk na dobavitelje pri

nakupu surovin. Podjetje je začelo izdelovati tudi nekatere nadomestne surovine, kjer je bilo to ekonomsko smiselno in tehnološko možno izvedljivo. Veliko pozornosti so namenili ohranitvi dobrega imena pri bankah in poslovnih partnerjih, zato podjetje vse svoje finančne in poslovne obveznosti poravnava v roku. Podjetje Etol, d. d., tudi v času recesije sledi svoji viziji, da bi postali eden od pomembnejših svetovnih ustvarjalcev in dobaviteljev arom na svetovnih trgih.

LITERATURA

- Damijan, Jože P. 2011. *Če hočejo svetovni voditelji rešiti svoje države, morajo najprej rešiti Grčijo*. [Http://www.razgledi.net/2011/07/20/ce-hocejo-evropski-voditelji-resiti-svoje-drzave-morajo-najprej-resiti-grcijo/](http://www.razgledi.net/2011/07/20/ce-hocejo-evropski-voditelji-resiti-svoje-drzave-morajo-najprej-resiti-grcijo/) (8. 8. 2011).
- Holmes, Frank. 2011. *The Next Big Emerging Market*. [Http://www.financialsense.com/contributors/frank-holmes/the-next-big-emerging-markets](http://www.financialsense.com/contributors/frank-holmes/the-next-big-emerging-markets) (8. 8. 2011).
- Kroflič, Alenka. 2009. *Geneza globalno finančne krize in analiza možnih ukrepov za njeno ublažitev*. Diplomsko delo, Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta.
- Krugman, Paul. 2009. *Vrnitev ekonomike depresije in kriza leta 2008*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
- Makovec Brenčič, Maja, Monika Lisjak, Gregor Pfajfar in Aleš Ekar. 2006. *Mednarodno poslovanje*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
- Mrkaič, Mičo. 2007. *Kaj prinaša leto 2008: gospodarska predvidevanja*. Ljubljana: Finance.
- Oplotnik Žan. 2006. Finančna tveganja – sestavni del rasti podjetja. V *Izbrane analize s področja mednarodne ekonomije*, ur. Rasto Ovin in Žan Oplotnik, 187–202. Maribor: Studio Linea.
- Šenk Ileršič, Ivanka. 2010. *Mednarodno poslovanje*. [Http://www.impletum.zavod-irc.si/docs/Skriti_dokumenti/Mednarodno_poslovanje-Senk.pdf](http://www.impletum.zavod-irc.si/docs/Skriti_dokumenti/Mednarodno_poslovanje-Senk.pdf) (8. 8. 2011).
- Štiblar, Franjo. 2008. *Svetovna kriza in Slovenci*. Ljubljana: Collegium Graphicum.

VIRI

- Central Intelligence Agency. 2011. *Country comparison: GDP: real growth rate*. [Https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2003rank.html](https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2003rank.html) (8. 8. 2011).
- Etol. 2006. *Izveček konsolidarnega letnega poročila 2005*. [Http://www.etol.si/resource/4a351b33f03e6.pdf](http://www.etol.si/resource/4a351b33f03e6.pdf) (8. 8. 2011).
- Etol. 2007. *Izveček konsolidarnega letnega poročila 2006*. [Http://www.etol.si/resource/4a351bd004208.pdf](http://www.etol.si/resource/4a351bd004208.pdf) (8. 8. 2011).
- Etol. 2008. *Izveček konsolidarnega letnega poročila 2007*. [Http://www.etol.si/resource/4a352379312ba.pdf](http://www.etol.si/resource/4a352379312ba.pdf) (8. 8. 2011).
- Etol. 2009. *Izveček konsolidarnega letnega poročila 2008*. [Http://www.etol.si/resource/4bcf002fd7c8a.pdf](http://www.etol.si/resource/4bcf002fd7c8a.pdf) (8. 8. 2011).
- Etol. 2010. *Izveček konsolidarnega letnega poročila 2009*. [Http://www.etol.si/resource/4db944dab626d.pdf](http://www.etol.si/resource/4db944dab626d.pdf) (8. 8. 2011).
- Etol.si. 2011a. *Etol v številkah*. [Http://www.etol.si/index.php/category/14](http://www.etol.si/index.php/category/14) (26. 3. 2011).
- Etol.si. 2011b. *Vizija*. [Http://www.etol.si/index.php/category/6](http://www.etol.si/index.php/category/6) (26. 3. 2011).

International Monetary Fund. 2011. *World Economic Outlook Database April 2011*.
[Http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/01/weodata/weorept.aspx?sy=2010&ey=2010&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&c=512%2C941%2C914%2C446%2C612%2C666%2C614%2C668%2C311%2C672%2C213%2C946%2C911%2C137%2C193%2C962%2C122%2C674%2C912%2C676%2C313%2C548%2C419%2C556%2C513%2C678%2C316%2C181%2C913%2C682%2C124%2C684%2C339%2C273%2C638%2C921%2C514%2C948%2C218%2C943%2C963%2C686%2C616%2C688%2C223%2C518%2C516%2C728%2C918%2C558%2C748%2C138%2C618%2C196%2C522%2C278%2C622%2C692%2C156%2C694%2C624%2C142%2C626%2C449%2C628%2C564%2C228%2C283%2C924%2C853%2C233%2C288%2C632%2C293%2C636%2C566%2C634%2C964%2C238%2C182%2C662%2C453%2C960%2C968%2C423%2C922%2C935%2C714%2C128%2C862%2C611%2C716%2C321%2C456%2C243%2C722%2C248%2C942%2C469%2C718%2C253%2C724%2C642%2C576%2C643%2C936%2C939%2C961%2C644%2C813%2C819%2C199%2C172%2C184%2C132%2C524%2C646%2C361%2C648%2C362%2C915%2C364%2C134%2C732%2C652%2C366%2C174%2C734%2C328%2C144%2C258%2C146%2C656%2C463%2C654%2C528%2C336%2C923%2C263%2C738%2C268%2C578%2C532%2C537%2C944%2C742%2C176%2C866%2C534%2C369%2C536%2C744%2C429%2C186%2C433%2C925%2C178%2C869%2C436%2C746%2C136%2C926%2C343%2C466%2C158%2C112%2C439%2C111%2C916%2C298%2C664%2C927%2C826%2C846%2C542%2C299%2C967%2C582%2C443%2C474%2C917%2C754%2C544%2C698&s=PPPGDP&grp=0&a=&pr.x=41&pr.y=16](http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/01/weodata/weorept.aspx?sy=2010&ey=2010&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&c=512%2C941%2C914%2C446%2C612%2C666%2C614%2C668%2C311%2C672%2C213%2C946%2C911%2C137%2C193%2C962%2C122%2C674%2C912%2C676%2C313%2C548%2C419%2C556%2C513%2C678%2C316%2C181%2C913%2C682%2C124%2C684%2C339%2C273%2C638%2C921%2C514%2C948%2C218%2C943%2C963%2C686%2C616%2C688%2C223%2C518%2C516%2C728%2C918%2C558%2C748%2C138%2C618%2C196%2C522%2C278%2C622%2C692%2C156%2C694%2C624%2C142%2C626%2C449%2C628%2C564%2C228%2C283%2C924%2C853%2C233%2C288%2C632%2C293%2C636%2C566%2C634%2C964%2C238%2C182%2C662%2C453%2C960%2C968%2C423%2C922%2C935%2C714%2C128%2C862%2C611%2C716%2C321%2C456%2C243%2C722%2C248%2C942%2C469%2C718%2C253%2C724%2C642%2C576%2C643%2C936%2C939%2C961%2C644%2C813%2C819%2C199%2C172%2C184%2C132%2C524%2C646%2C361%2C648%2C362%2C915%2C364%2C134%2C732%2C652%2C366%2C174%2C734%2C328%2C144%2C258%2C146%2C656%2C463%2C654%2C528%2C336%2C923%2C263%2C738%2C268%2C578%2C532%2C537%2C944%2C742%2C176%2C866%2C534%2C369%2C536%2C744%2C429%2C186%2C433%2C925%2C178%2C869%2C436%2C746%2C136%2C926%2C343%2C466%2C158%2C112%2C439%2C111%2C916%2C298%2C664%2C927%2C826%2C846%2C542%2C299%2C967%2C582%2C443%2C474%2C917%2C754%2C544%2C698&s=PPPGDP&grp=0&a=&pr.x=41&pr.y=16) (8. 8. 2011).

Ministrstvo za gospodarstvo, Ministrstvo za zunanje zadeve, Javna agencija za podjetništvo in tuje investicije, SID banka, Gospodarska zbornica Slovenije in Obrtno podjetniška zbornica Slovenije. 2011. *Akcijski načrt za podporo slovenskim podjetjem na tujih trgih 2011*.

[Http://www.mg.gov.si/fileadmin/mg.gov.si/pageuploads/SOJ/povezave/Akcijski_nacrt_FINAL.pdf](http://www.mg.gov.si/fileadmin/mg.gov.si/pageuploads/SOJ/povezave/Akcijski_nacrt_FINAL.pdf) (8. 8. 2011).

National Intelligence Council. 2008. *Global Trends 2025: A Transformed World*.
[Http://www.dni.gov/nic/PDF_2025/2025_Global_Trends_Final_Report.pdf](http://www.dni.gov/nic/PDF_2025/2025_Global_Trends_Final_Report.pdf) (8. 8. 2011).

Poteza. 2011. *Letno poročilo 2009*.

[Http://3921943762757993758-a-1802744773732722657-s-sites.googlegroups.com/site/potezaweb/home/letna-porocila/bpd_2009.pdf?attachauth=ANoY7codcADCs_b2Y2Pz5HEOllgLYIyjoPg7O2-VA9Q8G2XgMXoXBBYxPqa0DGeftr1PML2Y2A9AfnSL65qugbQDMciRt3JZQ2VB-ydmtgHgjggUZMzXZl3OUInv8y80N8EyZWfMNCNyEWZpLxwv5-vvQ8mr7T3015VhURnkfdsBkeprCDUsjJrFMxxDSqC_Uj-aGZilg9WDMzIvv_ivpjLehvivNVZbG6miLY-L1DVHITgJNpAWre4%3D&attredirects=0](http://3921943762757993758-a-1802744773732722657-s-sites.googlegroups.com/site/potezaweb/home/letna-porocila/bpd_2009.pdf?attachauth=ANoY7codcADCs_b2Y2Pz5HEOllgLYIyjoPg7O2-VA9Q8G2XgMXoXBBYxPqa0DGeftr1PML2Y2A9AfnSL65qugbQDMciRt3JZQ2VB-ydmtgHgjggUZMzXZl3OUInv8y80N8EyZWfMNCNyEWZpLxwv5-vvQ8mr7T3015VhURnkfdsBkeprCDUsjJrFMxxDSqC_Uj-aGZilg9WDMzIvv_ivpjLehvivNVZbG6miLY-L1DVHITgJNpAWre4%3D&attredirects=0) (8. 8. 2011).

Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj. 2007a. *Aktualno*.
[Http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/eo/2007/og0107/eo0107.pdf#2](http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/eo/2007/og0107/eo0107.pdf#2) (8. 8. 2011).

Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj. 2007b. *Mednarodno okolje*.
[Http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/eo/2007/og0107/eo0107.pdf#2](http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/eo/2007/og0107/eo0107.pdf#2) (8. 8. 2011).

- Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj. 2008a. *Aktualno*.
[Http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/eo/2008/og0108/eo0108.pdf#1](http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/eo/2008/og0108/eo0108.pdf#1) (8. 8. 2011).
- Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj. 2008b. *Mednarodno okolje*.
[Http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/eo/2008/og0108/eo0108.pdf#1](http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/eo/2008/og0108/eo0108.pdf#1) (8. 8. 2011).
- Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj. 2009a. *Mednarodno okolje*.
[Http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/eo/2009/eo0109s.pdf](http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/eo/2009/eo0109s.pdf) (8. 8. 2011).
- Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj. 2009b. *Gospodarska gibanja v Sloveniji*.
[Http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/eo/2009/eo0109s.pdf](http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/eo/2009/eo0109s.pdf) (8. 8. 2011).
- Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj. 2010a. *Mednarodno okolje*.
[Http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/eo/2010/EO0110s.pdf](http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/eo/2010/EO0110s.pdf) (8. 8. 2011).
- Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj. 2010b. *Gospodarska gibanja v Sloveniji*.
[Http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/eo/2010/EO0110s.pdf](http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/eo/2010/EO0110s.pdf) (8. 8. 2011).
- Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj. 2011a. *Aktualno*.
[Http://www.umar.gov.si/publikacije/single/publikacija/zapisi/ekonomsko_ogledalo_januar_2011/5/?tx_ttnews%5Byear%5D=2011&tx_ttnews%5Bcat%5D=1&cHash=c7a2ab6ade](http://www.umar.gov.si/publikacije/single/publikacija/zapisi/ekonomsko_ogledalo_januar_2011/5/?tx_ttnews%5Byear%5D=2011&tx_ttnews%5Bcat%5D=1&cHash=c7a2ab6ade) (8. 8. 2011).
- Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj. 2011b. *Mednarodno okolje*.
[Http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/eo/2011/EO_junij_s.pdf](http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/eo/2011/EO_junij_s.pdf) (8. 8. 2011).